

Tadqiqot UZ

**ЎЗБЕКИСТОН
ОЛИМЛАРИ ВА
ЁШЛАРИНИНГ
ИННОВАЦИОН
ИЛМИЙ-АМАЛИЙ
ТАДҚИҚОТЛАРИ
МАВЗУСИДАГИ КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛЛАРИ**

2021

- » Хуқуқий тадқиқотлар
- » Фалсафа ва ҳаёт соҳасидаги қарашлар
- » Тарих саҳифаларидағи изланишлар
- » Социология ва политологиянинг жамиятимизда тутган ўрни
- » Иқтисодиётда инновацияларнинг тутган ўрни
- » Филология фанларини ривожлантириш йўлидаги тадқиқотлар
- » Педагогика ва психология соҳаларидағи инновациялар
- » Маданият ва санъат соҳаларини ривожланиши
- » Архитектура ва дизайн йўналиши ривожланиши
- » Техника ва технология соҳасидаги инновациялар
- » Физика-математика фанлари ютуқлари
- » Биомедицина ва амалиёт соҳасидаги илмий изланишлар
- » Кимё фанлари ютуқлари
- » Биология ва экология соҳасидаги инновациялар
- » Агропроцессинг ривожланиш йўналишлари
- » Геология-минерология соҳасидаги инновациялар

Crossref

CONFERENCE.UZ

30 APRIL
№27

**"ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАР"
МАВЗУСИДАГИ РЕСПУБЛИКА 27-КҮП ТАРМОҚЛИ
ИЛМИЙ МАСОФАВИЙ ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛЛАРИ
16 -ҚИСМ**

**МАТЕРИАЛЫ РЕСПУБЛИКАНСКОЙ
27-МЕЖДИСЦИПЛИНАРНОЙ ДИСТАНЦИОННОЙ
ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИИ НА ТЕМУ "НАУЧНО-
ПРАКТИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ"
ЧАСТЬ-16**

**MATERIALS OF THE REPUBLICAN
27-MULTIDISCIPLINARY ONLINE DISTANCE
CONFERENCE ON "SCIENTIFIC AND PRACTICAL
RESEARCH IN UZBEKISTAN"
PART-16**

ТОШКЕНТ-2021

УУК 001 (062)
КБК 72я43

"Ўзбекистонда илмий-амалий тадқиқотлар" [Тошкент; 2021]

"Ўзбекистонда илмий-амалий тадқиқотлар" мавзусидаги республика 27-кўп тармоқли илмий масофавий онлайн конференция материаллари тўплами, 30 апрель 2021 йил. - Тошкент: «Tadqiqot», 2021. - 37 б.

Ушбу Республика-илмий онлайн конференция 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналишлари бўйича Ҳаракатлар стратегиясида кўзда тутилган вазифа - илмий изланиш ютуқларини амалиётга жорий этиш йўли билан фан соҳаларини ривожлантиришга бағишиланган.

Ушбу Республика илмий конференцияси таълим соҳасида меҳнат қилиб келаётган профессор - ўқитувчи ва талаба-ўқувчилар томонидан тайёрланган илмий тезислар киритилган бўлиб, унда таълим тизимида илфор замонавий ютуқлар, натижалар, муаммолар, ечимини кутаётган вазифалар ва илм-фан тараққиётининг истиқболдаги режалари таҳлил қилинган конференцияси.

Масъул мухаррир: Файзиев Шохруд Фармонович, ю.ф.д., доцент.

1.Хуқуқий тадқиқотлар йўналиши

Профессор в.б.,ю.ф.н. Юсувалиева Раҳима (Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети)

2.Фалсафа ва ҳаёт соҳасидаги қарашлар

Доцент Норматова Дилдора Эсоналиевна(Фаргона давлат университети)

3.Тарих саҳифаларидағи изланишлар

Исмаилов Ҳусанбой Маҳаммадқосим ўғли (Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси хузуридаги Таълим сифатини назорат қилиш давлат инспекцияси)

4.Социология ва политологиянинг жамиятимизда тутган ўрни

Доцент Уринбоев Хошимжон Бунатович (Наманганд мухандислик-қурилиш институти)

5.Давлат бошқаруви

Доцент Шакирова Шохида Юсуповна (Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети)

6.Журналистика

Тошбоева Барнохон Одилжоновна(Андижон давлат университети)

7.Филология фанларини ривожлантириш йўлидаги тадқиқотлар

Самигова Умида Хамидуллаевна (Тошкент вилоят халқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш худудий маркази)

8.Адабиёт

PhD Абдумажидова Дилдора Раҳматуллаевна (Тошкент Молия институти)

9.Иқтисодиётда инновацияларнинг тутган ўрни

Phd Воҳидова Меҳри Ҳасанова (Тошкент давлат шарқшунослик институти)

10.Педагогика ва психология соҳаларидағи инновациялар

Турсунназарова Эльвира Тахировна (Навоий вилоят ҳалқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш ҳудудий маркази)

11.Жисмоний тарбия ва спорт

Усмонова Дилфузахон Иброҳимовна (Жисмоний тарбия ва спорт университети)

12.Маданият ва санъат соҳаларини ривожлантириш

Тоштемиров Отабек Абидович (Фарғона политехника институти)

13.Архитектура ва дизайн йўналиши ривожланиши

Бобоҳонов Олтибой Раҳмонович (Сурхандарё вилояти техника филиали)

14.Тасвирий санъат ва дизайн

Доцент Чариеv Турсун Хуваевич (Ўзбекистон давлат консерваторияси)

15.Мусиқа ва ҳаёт

Доцент Чариеv Турсун Хуваевич (Ўзбекистон давлат консерваторияси)

16.Техника ва технология соҳасидаги инновациялар

Доцент Нормирзаев Абдуқаюм Раҳимбердиевич (Наманганд мухандислик-курилиш институти)

17.Физика-математика фанлари ютуқлари

Доцент Соҳадалиев Абдурашид Мамадалиевич (Наманганд мухандислик-технология институти)

18.Биомедицина ва амалиёт соҳасидаги илмий изланишлар

Т.Ф.д., доцент Маматова Нодира Мухтаровна (Тошкент давлат стоматология институти)

19.Фармацевтика

Жалилов Фазлиддин Содиқовиҷ, фарм.ф.н., доцент, Тошкент фармацевтика институти, Дори воситаларини стандартлаштириш ва сифат менежменти кафедраси мудири

20.Ветеринария

Жалилов Фазлиддин Содиқовиҷ, фарм.ф.н., доцент, Тошкент фармацевтика институти, Дори воситаларини стандартлаштириш ва сифат менежменти кафедраси мудири

21.Кимё фанлари ютуқлари

Рахмонова Доно Қаҳхоровна (Навоий вилояти табиий фанлар методисти)

22.Биология ва экология соҳасидаги инновациялар

Йўлдошев Лазиз Толивович (Бухоро давлат университети)

23.Агропроцессинг ривожланиш йўналишлари

Доцент Сувонов Боймурод Ўралович (Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш мухандислари институти)

24.Геология-минерология соҳасидаги инновациялар

Phd доцент Қаҳҳоров Ўқтам Абдурахимович (Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш мухандислари институти)

25.География

Йўлдошев Лазиз Толивович (Бухоро давлат университети)

Тўпламга киритилган тезислардаги маълумотларнинг хаққонийлиги ва иқтибосларнинг тўғрилигига муаллифлар масъулdir.

© Муаллифлар жамоаси

© Tadqiqot.uz

PageMaker\Верстка\Саҳифаловчи: Шахрам Файзиев

Контакт редакций научных журналов. tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot, город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of tadqiqot.uz

Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

**ТЕХНИКА ВА ТЕХНОЛОГИЯ СОҲАСИДАГИ
ИННОВАЦИЯЛАР**

1. Urinova Intizor Qodirbeganovna	
TEXNOLOGIYA DARSLARIDA INTERFAOL METODLARDAN FOYDALANISH	7
2. Сарвирова Наталья Сергеевна, Когай Евгения Александровна	
ВЛИЯНИЕ АГРОКЛАСТЕРОВ НА РАЗВИТИЕ СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН	9
3. Ashurova Kamila Asilbayevna	
TEXNOLOGIYA DARSLARIDA BO'SHLIQLAR BILAN ISHLASHDA QO'LLANADIGAN USULLAR	12
4. Ashurova Lobar Rustamovna, Aripova D	
TEXNOLOGIYA DARSLARIDA SHARQ MUTAFAKKIRLARINING KASBIY TA'LIM – TARBIYA USULLARIDAN FOYDALANISH.	14
5. Hasanova Laylo	
INFORMATIKA VA AXBOROT TEXNOLOGIYALARINING RIVOJLANISH TARIXI VA TARAQQIYOT BOSQICHLARI	16
6. Iskandarova Adiba Shavkatovna	
XALQ HUNARMANDLARI TOMONIDAN EKSPORT VA ICHKI BOZOR UCHUN ISHLAB CHIQARILAYOTGAN MAHSULOTLAR.....	18
7. Norova Nilufar Mavlonovna, Mirzayev G'affor Karimovich	
TEXNOLOGIYA DARSLARDA KOMPETENSIYALARDA SHAKLLANTIRISHDA FANLARARO BOG'LANISHLARDA FOYDALANISH.	20
8. Sapayeva Xadicha Odinayevna	
HUNARMANDCHILIKNING TURIZM SANOATIDA TUTGAN O'RNI	23
9. Tursunova Nafisa Toyirovna	
TA'LIM JARAYONIDA AXBOROT KOMMUNIKATSIIYA TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH.....	25
10. Холова Яйра Қиёмовна	
КАШТАЧИЛИК САНЪАТИНИНГ ИЖТИМОИЙ ҲАЁТДАГИ АҲАМИЯТИ	27
11. Ҳўжанова Жумахол Абдурасуловна	
ТЕХНОЛОГИЯ ФАНИНИ ИНТЕГРАЛЛАБ ЎҚИТИЩДА ЁШЛАРНИ ЭКОЛОГИК МАДАНИЯТИНИ ШАКЛЛАТИРИШНИНГ БАЬЗИ ЙЎЛЛАРИ.....	29
12. Ражабов Элёр Бахтиёржон ўғли	
ПИЁДАЛАР ҲАРАКАТ ЖАДАЛЛИГИ ЮҶОРИ БЎЛГАН ЙЎЛ УЧАСТКАЛАРИДА ЙЎЛ ТРАНСПОРТ ХОДИСАЛАРИ СОДИР ЭТИЛИШ ЭХТИМОЛЛИГИНИ КАМАЙТИ- РИШ ТАДБИRLАРИ	31
13. Matyusupova Sayyora Madrimovna	
TEXNOLOGIYA TA'LIMIDA МАТЕМАТИКАГА OID MASALALARDAN FOYDALANISH.	35

ТЕХНИКА ВА ТЕХНОЛОГИЯ СОҲАСИДАГИ ИННОВАЦИЯЛАР

TEXNOLOGIYA DARSLARIDA INTERFAOL METODLARDAN FOYDALANISH

Urinova Intizor Qodirbeganovna

Xorazm viloyati Shovot tumani

18 – maktab texnologiya fani o'qituvchisi

Annotatsiya: ushbu maqolada texnologiya darslarining interfaol metodlar asosida tashkil etish, kasbingizni tanladingizmi mavzusida qo'llaniladigan texnologiyalar haqida yoritilgan.

Kalit so'zlar: kabs tiplari, kasb alifbosi, ta'lim metodlari, kasb.

Ta'lim jarayonida metodlarning pedagogik mohiyati "Maktab voyaga yetayotgan avlod tafakkurini shakllantirish ustaxonasidir, agar kelajakni qo'ldan chiqarishni istamasang, maktabni qo'lda mustahkam degan edi fransuz yozuvchisi Anri Barbyus. Darhaqiqat, kelajagimiz davomchilari bo'lmish yosh avlodni har tomonlama mukammal etib tarbiyalash, ularga bilim berish, xaqiqiy fidoyilik va mustahkam iroda talab etadi. Ta'lim jarayonining muvaffaqiyati uning shakligagina emas, balki qo'llanilayotgan metodlar samaradorligiga ham bog'liqidir. Ta'lim nazariyasida o'qitish (ta'lim) metodlari markaziy o'rinn egallaydi. "Metod" yunoncha metodos so'z bo'lib, «yo'l», tatbiq qilish kabi ma'nolarni anglatadi. Ta'lim metodi ta'lim jarayonida o'qituvchi va o'quvchilarning aniq maqsadga erishishiga qaratilgan birgalikdagi faoliyatlaridir. O'qituvchining yangi mavzuga tayyorgarlik ko'rshida metodlar va metodik usullarni tanlashi – bu ularning o'zaro almashinuvini vaqt va didaktik maqsad bo'yicha muvozanatlashtirish demakdir

"Taqdimot-tadqiqot" usuli.

Bu bosqichda har bir guruhdan bir nafar o'quvchi yangi mavzu va yangi mavzuni o'tilgan mavzular bilan bog'lash maqsadida doskada taqdimot qilishadi. O'qituvchi tomonidan yangi mavzu bo'yicha qo'shimcha ma'lumotlar berib o'tiladi.

Kasb — (lotincha: professio — rasmiy ko'rsatilgan mashg'ulot, ixtisoslik) — maxsus nazariy bilimlar va amaliy ko'nikmalar majmuiga ega tajribali shaxsning mexnat faoliyati turi hisoblanadi.

Kasb — kishining mehnat faoliyati, doimiy mashg'uloti turi; muayyan ish turini malakali bajarishga imkon beradigan bilim, mahorat, tajribani talab etadi.

№	Kasb tasnifi
1.	“Odam – odam” kasb tipi (O-O)
2.	“Odam – texnika” kasb tipi (O-Tex.)
3.	“Odam – badiiy obraz” kasb tipi (O-BO)
4.	“Odam – belgilar tizimi” kasb tipi (O-BT)
5.	“Odam – tabiat” kasb tipi (O-Tab.)

“Odam – Odam” kasb tipi bo'yicha - tarbiyachi, o'qituvchi, pedagog, hamshira, feldsher, shifokor, yurist, yuriskonsultant, advokat, suda, prokuror, tergovchi, sotuvchi, oshpaz, gid, resepshen, styuardessa, ekskurovod, ofitsiant, barmen, sartarosh, stilist, kosmetolog, massajist, kutubxonachi, auditor, brokker, makler, diler, tarjimon, psixolog, rejissyor, ijtimoiy ish xodimi, trener, davlat avtomobil nazorati xodimi, diplomat va boshqa kasblarni aks ettiradi.

“Kasblar alifbosи” mashqi

Berilgan harflarga kasb nomlarini yozing

A	B	D	O
Arxitektor 	Bog`bon, 	Dutorchi 	Oshpaz

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. U.N. Tashkenbayev "Xalqaro tadqiqotlarda o'quvchilarning Tabiiy fanlar bo'yicha savodxonligini baholash" Jurnal "Sharq" nashriyot – matbaa aksiyadorlik kompaniyasi bosh tahriri Toshkent – 2019
2. N.X.To'xtaboyev Texnologiya darslik "Sharq" nashriyot – matbaa aksiyadorlik kompaniyasi bosh tahriri Toshkent 2017

ВЛИЯНИЕ АГРОКЛАСТЕРОВ НА РАЗВИТИЕ СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН

Доц. Сарвирова Наталья Сергеевна

Бак. Когай Евгения Александровна

Ташкентский Государственный Транспортный Университет

Узбекистан, г. Ташкент

e-mail: jenny_kogay@mail.ru

Ключевые слова: Сельское хозяйство, агрокластер, плодоовощная продукция, фермерские хозяйства, сельскохозяйственные культуры, молодежный кластер, конкурентоспособная рыночная экономика.

Аннотация: В данной работе предлагается общий обзор влияния агрокластеров и молодежных кластеров на развитие сельского хозяйства и экономики страны, а также рассматривается постепенное развитие агрокластеров в Республики Узбекистан.

Обращение Президента Республики Узбекистан Шавката Мирзиёева работникам сельского хозяйства от 12 декабря 2020 года: «Нынешнее сложное и тревожное время еще раз наглядно показало решающую роль и значение аграрной сферы во всем мире. Важнейшими задачами сегодня становятся гарантированное обеспечение населения сельскохозяйственной продукцией при рациональном использовании ресурсов и возможностей, создание в сфере новых рабочих мест, дальнейшее повышение заинтересованности сельчан в результатах своего труда, внедрение передовых под-ходов»^[1].

В последние годы в Республике Узбекистан большое внимание уделяют модернизации и диверсификации экономики, в том числе сельского хозяйства, производству продовольственной продукции, финансовой поддержке фермерских хозяйств, кластеров и коопераций. В 2020 году были приняты 5 законов, 12 указов и более 30 постановлений Президента и правительства.

Для эффективного развития сельского хозяйства значимая роль отводится аграрным кластерам. Они способствуют значительному наращиванию производства продукции, созданию высокой добавленной стоимости и рабочих мест, кроме этого, повышают доходы и заинтересованность субъектов предпринимательства. В числе преимуществ и снижение транспортных издержек и затрат на создание объектов инфраструктуры. Ключевой фактор кластеров заключается в ориентировании на применение современных технологий, инновационных подходов, форм организации производства и труда.

Агрокластер — это территориально локализованная, инновационно направленная интегрированная структура, организованная на базе промышленного и сельскохозяйственного производства, целью которой является создание индустриальной основы для повышения конкурентоспособности и производительности продовольственной сферы региона, перераспределения добавленной стоимости и комплексного использования социально-экономического потенциала территории.

За последние годы опыт Европейских стран, где действует свыше 240 кластеров в сельскохозяйственной сфере, показывает, что системы агрокластеров позволяют в кратчайшие сроки получить эффективные и положительные результаты^[2].

В настоящее время в стране действуют сотни кластеров: 97 специализированных хлопково-текстильных, 149 плодоовощных, 65 зерноводческих, 35 рисоводческих и 7 – по выращиванию лекарственных растений, а также 11 хлопково-текстильных коопераций.

За прошедший период этого года почти 11 тысяч, или 90 процентов, фермерских хозяйств страны были преобразованы в многопрофильные хозяйства, тем самым обеспечивая занятость около 37 тысяч человек.

¹ Поздравление Президента Республики Узбекистан Шавката Мирзиёева с Днем работников сельского хозяйства от 12 декабря 2020 года.

² Депутат Законодательной палаты Олий Мажлиса Акмал Бурханов «Стремительное развитие за аграрными кластерами».

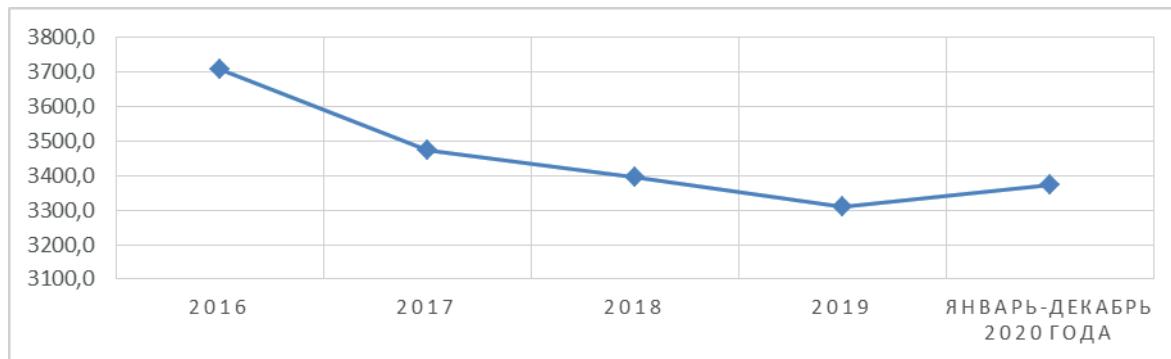

Рис.1. Диаграмма посевной площади сельскохозяйственных культур, тыс. гектар

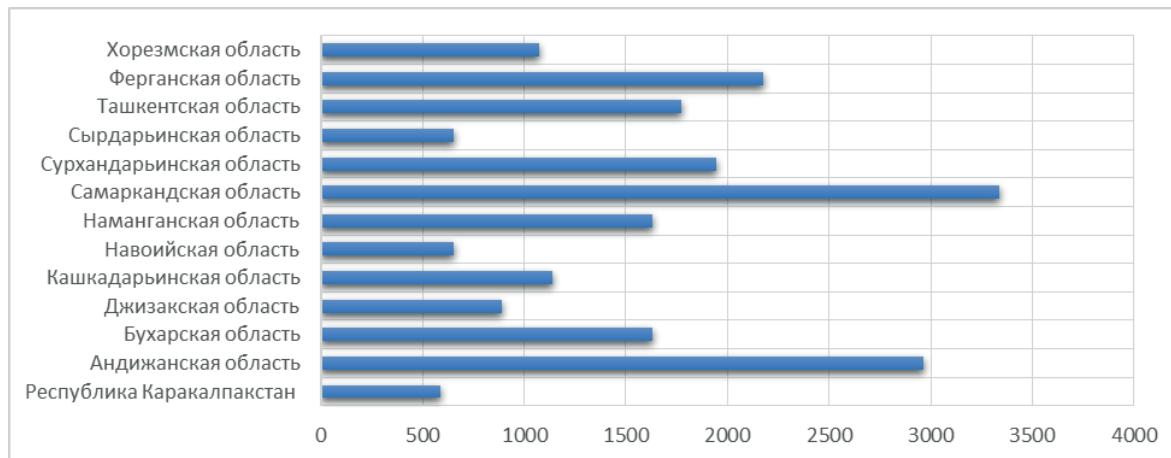

Рис. 2. Диаграмма объема производства плодовоощной продукции (тыс. т) по областям Республики Узбекистан за 2020 год

Согласно статистическим данным за 2020 года на одного жителя республики приходится 590 кг плодовоощной продукции.

Помимо развития агрокластеров в Республике Узбекистан в районных центрах и городах созданы кластеры молодежного предпринимательства согласно постановлению Кабинета Министров от 16.10.2017 г. № 834 «Об организационных мерах по созданию кластеров молодежного предпринимательства».

Кластер молодежного предпринимательства – территория, включающая производственные площади, обеспеченная инженерно-техническими коммуникациями, передаваемые субъектам молодежного предпринимательства в пользование на правах долгосрочной аренды. Производственные площади предоставляются на период становления предприятия, но не более 5-ти лет по «нулевой» ставке арендной платы.

Основная задача создания молодежных кластеров – вовлечение молодежи в предпринимательскую деятельность.

Согласно данному указу, производственные площади кластеров будут предоставлять исключительно молодым предпринимателям, являющимся членами Союза молодежи Узбекистана для осуществления следующих функций: для создания стартапов, повышение конкурентоспособности молодых предпринимателей, устойчивого развития их деятельности.

В результате проведенных реформ и структурных преобразований в 2020 году, несмотря на негативное воздействие пандемии, было экспортировано около 1,5 миллиона тонн плодовоощной продукции более чем в 70 стран на сумму свыше 822 миллиона долларов.

По последним данным в Республике Узбекистан продолжается работа по реализации Стратегии развития сельского хозяйства Узбекистана на 2020-2030 годы. В рамках работы над выполнением Стратегии хокимиятами сформированы предложения об организации 86 таких кластеров. Кластерами предусматривается реализовать 96 проектов по организации переработки, хранения и сушки продукции мощностью 430 тысяч тонн. Разработаны также

проекты по созданию интенсивных садов на 6 тысячах и виноградников на около 8 тысячах гектаров [1].

В условиях формирования современной конкурентоспособной рыночной экономики Республики Узбекистан, достижение устойчивости развития аграрной отрасли является приоритетной задачей государства, направленной на обеспечение продовольственной безопасности страны, повышение уровня и качества жизни сельского населения, рациональное использование природных ресурсов и сохранение окружающей среды для будущих поколений. Особую значимость в обеспечении устойчивости аграрного сектора имеет создание отраслевых (межотраслевых) и территориальных интегрированных структур, одной из которых является агрокластер.

Ключевые участники агрокластера объединяются в законченную логистическую цепочку, тем самым создавая условия для устойчивого развития сельского хозяйства региона и страны, повышения уровня занятости и качества жизни населения, снижения издержек, развития логистической системы, внедрения новых и эффективных ресурсосберегающих технологий, производства экологически чистой продукции. Это в свою очередь обеспечивает взаимодействие и передачу по технологическим цепочкам товаров с высокой добавленной стоимостью, а также осуществляют совместную экспансию на внутреннем и внешнем рынках.

Список использованной литературы:

1. <https://www.agro.uz/ru/news/agro/rabotnikam-selskogokhozyaystva-uzbekistana/>
2. Ч. Муродов, главный научный сотрудник Института прогнозирования и макроэкономических исследований при Кабинете Министров Республики Узбекистан «Перспективы развития агрокластеров в Узбекистане»
3. Постановление Кабинета Министров от 16.10.2017 г. № 834 «Об организационных мерах по созданию кластеров молодежного предпринимательства».
4. <https://xs.uz/ru/post/stremitelnoe-razvitiye-za-agrarnymi-klasterami>
5. https://www.norma.uz/novoe_v_zakonodatelstve/agroklaster_ot_syrya_do_gotovoy_produkcii

1 Речь Президента Республики Узбекистан Шавката Мирзиёева на совещание по вопросам дальнейшего развития кластеров в сельском хозяйстве от 4 февраля 2020 года.

TEXNOLOGIYA DARSLARIDA BO'SHLIQLAR BILAN ISHLASHDA QO'LLANADIGAN USULLAR

Ashurova Kamila Asilbayevna
Navoiy viloyati Zarafshon shahar
4-umumi o'rta ta'lim maktabi
texnologiya fani o'qituvchisi
+99 893 312-06-81

Annotatsiya: Ushbu maqolada texnologiya bo'shlqlar bilan ishlashda qo'llanadigan usullar yoritilan bo'lib, unda interfaol usul hamda o'yinlar orqali o'quvchilarni bo'shlig'ini to'ldirish haqida so'z boradi.

Kalit so'z: hamkorlik, Rsmlı jumboq, SWOT, interfaol, texnologiya, kasblar...

O'quvchilarning bilim bo'shlqlarini to'ldirishda ko'rgazmalilikka ham alohida e'tibor berilsa ayni muddao bo'lur edi. Chunki ta'limning ko'rgazmalilik tamoyili qadim zamonalardan beri ishlatilib kelinayotgan eng qulay, samarali va tushunarli tamoyil hisoblanadi. Zero, ko'rish orqali eshitishga nisbatan 13 marta ko'proq axborotlarni miyaga yetkazib berish mumkin. Bu ma'lumotlar tez, oson va mustahkam o'rnashib qoladi. **Bu jarayonda o'qituvchidan quyidagilarga amal qilish lozim bo'ladi:**

-So'z bilan emas, namoyish bilan ko'proq, tez va oson tushunib olish mumkin. Ko'rgazmalilik faqat tomosha emas, balki bilim olishning manbai, izlanuvchanlik, ijodkorlikka o'rgatuvchi omildir.

-Elektron darslik, multimedya, videotasmalardan foydalanishga harakat qiling. Ko'rgazmali qurol ishlata turib diqqat, kuzatuvchanlik, tafakkur madaniyati, loyihalash, ijodkorlik va o'qishga qiziqishga o'rgating.

Ko'rgazmalilikning hayot bilan bog'iqligiga e'tibor qarating.

Ko'rgazmali materiallardan foydalaning, ammo juda ko'p emas, chunki bu o'quvchi diqqatini bo'lib, charchatib, asosiyidan chalg'iadi.

Bundan tashqari tashqi olamni bilish, o'zaro bog'liqlik tushunchalami oddiydan murakkabga qarab borishda mantiq, mantiqiy tafakkur, qadam-baqadam, uzilishlarsiz, takrorlab turish bo'lmasa bilim olish jarayonida bo'shlqlar paydo bo'laveradi. **Bunday holatning oldini olish uchun o'qituvchi quyidagi eslatmalarni unutmasligi lozim:**

-Bilimlar tizimi shakllanishning oson bo'lishi uchun shakl, jadval, reja asosida ish olib borning.

-Tushuntirish qiyin bo'lgan yoki isbotlanmagan savolni darsga kiritmang.

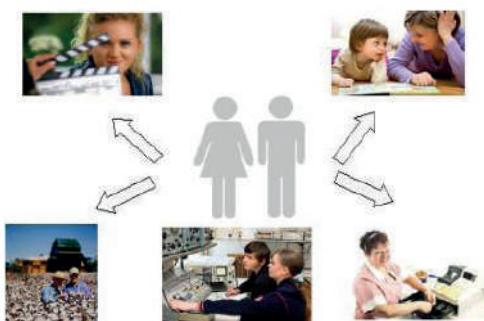
-Tizimning buzilishiga yo'l qo'y mang. Agar shunday bo'lsa yana orqaga qayting va tezda uzilishni to'ldiring.

-Oldin o'rganganlarini takrorlab turing, bir-biriga bog'lang.

-Yangi materialni oson, sodda, tabiiy tarzda tushuntiring. Olingan tushunchalarni tez-tez sinab ko'rishga harakat qiling.

Bo'sh o'zlashtiruvchi o'quvchilar bilan ish olib borish jarayonida psixologiya faniga ma'lum bo'lgan bolalar qobiliyatini aniqlash testlaridan ham foydalanish samara beradi.

Interfaol usullarni qo'llash orqali darsda bo'sh o'zlashtiruvchi o'quvchilarni faollashtirish

1.“Hamkorlik”usuli. Bu usulda o'quvchilar bir-biriga o'rgatadi, o'rganadi, jamoa bo'lib ishlaydi. Bunda o'zaro amaliy ishni bir-biriga o'rgatib, sinfning o'zlashtirish darajasi yuqori, samarali bo'lishiga erishibgina qolmay, ahil jamoa bo'lib shakllanadi.

2.“Rasmli jumboq” mashqi: O'quvchilarga rasm tasviri ko'rsatiladi. Rasmda nimalar tasvirlangani so'raladi. O'quvchilar fikri eshitiladi. Shu orqali o'quvchilarning diqqati darsga qaratiladi.

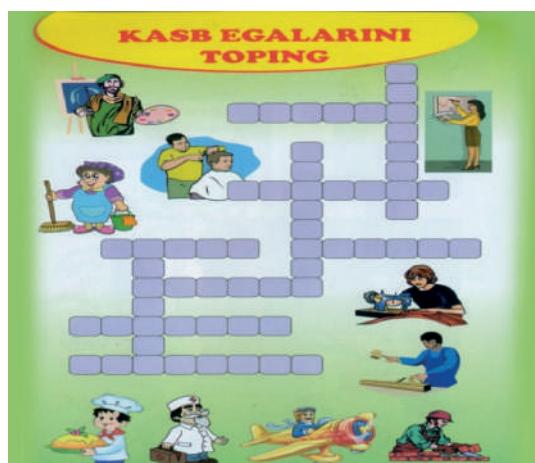

3.”Oltin meros” usuli. Bu usulda hunarmandchilikni o‘rgatishda qo‘llaniladi. Bunda o‘quvchilarga ajdodlarimizdan qolgan oltin meros, bebeho yodgorliklarning namunalari haqida ko‘rsatiladi.

4. “Kim bo‘lsam ekan?” usuli. Bunda o‘quvchilar kasblarga yo‘naltiriladi.

O‘quvchilar o‘z qiziqishiga ko‘ra kasblarni tanlashadi. Shunga ko‘ra o‘qituvchi shu yo‘nalishga yo‘naltiriladi.

5.“SWOT-tahlil” metodi asosida guruhlarga vazifa beriladi. Yangi mavzudan kelib chiqib o‘z mustaqil fikrlarini yozishadi.

S-Kuchli tomonlar	W- Duradgorlik qulayligi, mushkulimiz oson bo‘ladi.
O-Imkoniyat Yangi inshootlar quriladi, buyumlar yasaladi	T-xavf-xatar Texnika xavfsizligiga rioya qilish kerak

Xulosa qilib aytganda, texnologiya darslarida bo‘shliqlarni to‘ldirish uchun turli fanlar bilan bog‘lab o‘tish, interfaol usullardan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalilanigan adabiyotlar

1. I.Ayupov. Interfaol ta’lim usullari. T, 2001-yil
2. 6- sınıf texnologiya darsligi
3. Internet saytlari: -ZiyoNet .uz, kitob.uz, bolajon.uz, multimedya .uz

TEXNOLOGIYA DARSALARIDA SHARQ MUTAFAKKIRLARINING KASBIY TA'LIM – TARBIYA USULLARIDAN FOYDALANISH.

Ashurova Lobar Rustamovna

Navbahor tuman 18-umumta'lim mактабнинг
Texnologiya fani o'qituvchisi.

Aripova D

Karmana tuman 2-umumta'lim mактабнинг
Texnologiya fani o'qituvchisi.

Annotatsiya. o'zbek halqining milliy qadriyatlari asosida tarbiyalash, Yosh avlod qalbiga milliy, o'zbek va boshqa xalqlarning madaniy va ma'naviy merosini o'rgatish. madaniy va ma'naviy tushunchalarni axloqiy, shakllantirish,

Kalit so'zi. Xalqlar, madaniy , Milliy analalarni, urf – odat, udumlarni, hayotga tadbiq etish, ma'naviy merosini , buyuk ,milliy, tarixiy,

Umumiy o'rta ta'lism mакtablarida ta'lism-tarbiya ishlarining har bir shaxs, jamiyat va davlat manfaatlarini ko'zlagan xolda amalga oshirilishi, ta'limning xamma uchun tengligini ta'minlanishi, o'quvchilarни mustaqil xayotga tayyorlash, ularda fuqarolik tuyg'usi, oila va davlat oldida mas'uliyat xis qilish ko'nikmalarini shakllantirish, ularning qizikishlari va qobiliyatlarini rivojlantirish, zamonaviy bilimlarni egallashlari va xar tomonlama rivojlanishlari uchun ularga maksimal darajada qulay sharoitlarni yaratish ta'lism sifatini oshirishning eng muxdm omili xisoblanadi. Respublikamizda amalga oshirilgan istiqlol tufayli yo'qolib borayotgan milliy hunarmandchilikni qayta tiklash, uni o'sib kelayotgan yosh avlodgi o'rgatish uchun keng imkoniyatlar yaratildi..O'quvchilarga bilim berishda avvalambor "Hunarmandchilik" so'zining asl ma'nosini izohlab berish lozim. Hunarmandchilik degani har xil mehnat qurollari yordamida xomashyodan chiroylar buyumlar ishlab chiqaradigan kasblarning umumiy nomini anglatadi.

Uzluksiz texnologiya ta'lism jarayoniga kompetensiyali yondashuvni tatbiq etish orqali quyidagi vazifalarni amalga oshirishi.O'zbekiston Respublikasining Vazirlar Mahkamasining 2017 yil 6 apreldagi 187-soni "Umumiyo'rta va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limining davlat ta'lism standartlarini tasdiqlash to'g'risida" qaroriga muvofiq uzluksiz ta'lism, xususan umumiy o'rta ta'lism mакtablarining ta'lism mazmuni yangilandi, o'quv dasturlari va o'quv fanlari bo'yicha DTS kompetensiyali yondoshuv asosida qayta ishlandi. Davlatimizning kelgusida jamiyat, fan, ishlab chiqarish va shaxsnинг mustaqil hayotdagi muammolarni hal etishga qodir yoshlarga bo'lган ijtimoiy ehtiyojini qondirish maqsadida o'quvchilarning o'zlashtirgan bilim, ko'nikma va malakalarini yangi kutilmagan vaziyatlarda ijodiy qo'llashga o'rgatish;

O'quvchilarning kasbga yo'naltirishda, ayniqsa, milliy hunarmandchilik va zamonaviy industrial kasblarga o'ziga xos mehnat mazmuniga e'tibor qaratish talabe tiladi. Buyuk ajdodlarimiz kasb- hunarlik ishilarni hunarmand deb atashgan hamda ularning jamiyatdagi ijtimoiy holatini hunarmandchilik bilan bog'lagan. Chunki Markaziy Osiyoning qo'li gul ustalari yaratgan san'at durdonalari kishiga zavq beradi. Zero, har bir davr hunarmandchilik namunalalarida insonlarni go'zallik tuyg'ularini tarbiyalaydigan o'sh davrning g'oyalari, maqsadlari va orzulari ifodalangan. Har bir hunarmand o'z hunarini faqat o'ziga xos mehnat mazmunlari bilan boyitib, hunarini rivojlantirib kelgan. Shuning uchunbuyuk ajdodlarimiz o'z asarlarida har bir hunarga xos fikrlarini ifodalaganlar. Ulardan biri bunday deganedi: "Eyfarzand, agar oqil, don obo'laydesang, hunarmand bo'lishni o'yla, hunarmandchilik sababidan izzat – hurmatga erishasan, agar hunardan bebahra bo'lsang, quruq soya siz daraxtda o'xshab qolasan. Eyfarzand, aqlo farosatlari va ilmu hunarli kishilar bilan do'st bo'l. Hunar siz kishida xosiyat bo'lmaydi. Bugun Sharq mutafakkirlarining kasbiy ta'lism – tarbiya usullariga qayta- qayta murojaat qilishimiz zaruratga aylanmoqda. Sharq qomusiy olimlari pedagogika va kasbiy pedagogika muammolariga kasb ta'limi tarbiyasining maqsadlari, mazmuni, shakl va usullariga doimo eti'bor bilan qaragan. Ular aqliy va jismoniy mehnat jarayonida shaxsnинг shakllanishiga qat'iy ishonganla.r Yosh avlod qalbiga milliy, axloqiy, madaniy va ma'naviy tushunchalarni shakllantirish, o'zbek halqining milliy qadriyatlari asosida tarbiyalash, o'zbek va boshqa xalqlarning madaniy va ma'naviy merosini o'rgatish. Milliy analalarni, urf – odatlarni udumlarni, hayotga tadbiq etish, ma'naviyat va buyuk merosimiz

еканлиги, миллий, тарихи, маданий меросимизни о'кувчи – юшларни qalbiga singdirish;

Odam hunarning mohiyatini, yaxshi va yomon sifatlarini bilgandagina hunarga oid bilimlarni mukammal egallashi, hunarmandlar ahlini qo'llab quvvatlashi mumkin.

Darhaqiqat Sharq mutafakkir allomalari, hunar va hunarmandlarga katta e'tibor berganlar. Jumladan Alisher Navoiy o'z zamonasida zargarlar, kulollar, tikuvchilar kabi turli tuman hunar sohiblarining hammasiga zo'r xafsala, qunt va e'tibor bilan maslaxatlar berib, xusunga rag'bat ko'rsatib hamda ularga homiylik qilganlar. Alisher Navoiyning fikricha, inson bo'lib dunyoga keldingmi? – biror kasbni egalla, hunar o'rgan, shunda dunyodan hammomga kirib toza yuvinib chiqmagan kishidek o'tmaysan – deydilar. Shuningdek donishmandlarimiz o'git qilganlarki, vaqtida ilm hunarga muhabbat qo'ying, o'rgatilgan narsalarni yodingizda tuting, ilm hunar o'rganishga chin ixlos bilan kirishing, yoshligingizni bekorga o'tkazmang. Hattoki, ulug' shayxlarimizning o'zlari ham biror hunar egasi bo'lganlar masalan, Shayxul Mashoyix Abu Said Xarros etikdo'zlik qilgan. Shayx Muhammad Sakko mashhur pichoqchi, Shayx Hoja Bahvouddin Naqshbandiy ajoyib naqqosh bo'lganlar. Boshqalarini hunar o'rganishga da'vat etganlar. Hoja Bahvouddin Naqshbandiy aytadilar. «Dil bayoru dast bakor» ya'ni diling ollohdha, qo'ling doim mehnatda bo'lsin. Muqaddas kitob Avestoda ham mehnat moddiy boyliklar manbai bo'lGANI uchun emas, balki u mehnatni asosan ahloqiy jihat, yaxshilik manbai deb bilganligi uchun insonlarni mehnat qilishga chaqiradi. Xalq pedagogikasida «Yoshlikda egallagan bilim hunar toshga o'yib yozilgan hikmatdur» - deb ta'kidlanadi.

Sharq mutafakkirlari xalqimiz ma'naviyati, oilada yoshlar tarbiyasining yaratuvchilik rolini chuqur his qilgan holda, ularning dono fikrlarini asarlari orqali ifodalaganlar. Ahmad Donish bilim va hunar egallamay o'zining nasl-nasabi bilan maqtanib yuradigan yoshlarni qattiq tanqid qiladi. Uning fikricha, bunday yoshlar, biror ijobjiy fazilatga ega emas, ular hosil bermay digan mevali daraxtga o'xshaydi, undaylarning jamiyatga foydasi tegmaydi, aksincha zararli ta'sir ko'rsatadilar.

Boshqa buyuk Sharq mutafakkirlari mehnat va kasb to'g'risidagi fikrlarini quyidagicha ifodalaydilar:

Alisher Navoiy: " umrni zoye etmay mehnat qil, mehnatni saodat naliti deb bil".

XusravDehlaviy : " Ba'zi kun yoshlar safida bo'zla, ammo ishtad birini keksadan izla".

Buning asosiy ildizi oiladagi "Ota – kasb" va "Ustoz - shogird" kabi ijobjiy muhit yaratilishi, ota bilan ona hamkorligining mavjudligidan kelib chiqadi. Shu o'rinda. Rudakiyning: "Harkimki hayotdan olmasa ta'lim, unga o'rgata olmas har bir muallim", degan misralarni keltirish mumkin. Kasb – hunarga yo'naltirish bunda eng avvalo hamkorlik zarur Shundayekan, biz har birimiz hayotdan ta'lim olib, kelajagimiz bo'lgan yosh avlodni mustaqil davlatimizning ishonchli a'zolari qilib tarbiyalashda Sharq mutafakkirlarining pedagogik merosidan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanimgan adabiyotlar.

1. Mirziyoev Sh.M. "Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini mard va oljanob xalqimiz bilan birga quramiz" mavzusidagi O'zbekiston Respublikasi Prezidenti lavozimiga kirishish tantanali marosimiga bag'ishlangan Oliy Majlis palatalarining qo'shma majlisidagi nutqi. – T.: "O'zbekiston", 2016.-56 b.

2. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2017 yil 6 apreldagi "Umumiyo o'rta va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limining davlat ta'lim standartlarini tasdiqlash to'g'risida"gi 187-sonli Qarori. – T.: O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2017 y., 14-son, 230-modda.

3. Sharipov Sh.S. va boshqalar. Mehnat ta'limi: Umumiyo o'rta ta'lim maktabalarining 5-sinf uchun darslik. – T.: "Sharq", 2012.-240 b.

4. Qo'ysinov O.A., Tohirov O'.O., Mamatov D.N., Aripova D.F. Mehnat ta'limi. 5-sinf. // O'qituvchilar uchun metodik qo'llanma. – T.: "POYTAXT-PRINT" MCHJ, 2016.-176 b

INFORMATIKA VA AXBOROT TEKNOLOGIYALARINING RIVOJLANISH TARIXI VA TARAQQIYOT BOSQICHLARI

Hasanova Laylo

Navoiy viloyati Karmana tumani
12 - umumiy o'rta ta'lim maktabi
Informatika fani o'qituvchisi

Asrlar davomida insonning faoliyati tabiatdagi o'simliklar, hayvonlar, quyosh energiyasi kabi tayyor maxsulotlarini o'zlashtirish bilan bog'liq bo'lib kelgan. Lekin vaqt o'tishi bilan inson faqat tayyor maxsulotlarni olishni o'rganibgina qolmasdan, tabiatga ta'sir qilishni ham o'rganib oldi. Insonlar erga ishlov bera boshladilar, turli hayvonlarni qo'lga o'rgatib, ko'paytira boshladilar, zavod va fabrikalar, gidroelektrostansiylar, temir yo'llar va kosmik trassalar qura boshladilar. Buning natijasida bir paytlar o'rmonlar va dengizlar bilan qoplangan ona zaminimiz bo'lgan yerda yangilanishlar paydo bo'ldi. Uning nomini akademik V.I.Vernadskiy noosfera deb atadi.

Noosferani yaratish bilan birlgilikda inson materiya turlari va xossalardan foydalandi. Lekin bu jarayonning turli bosqichlarida materianing har bir kategoriyasi bir hilda o'zlashtirilmadi. Boshlang'ich paytda moddani o'zlashtirishga e'tibor ko'proq qaratilgan bo'lsa, keyinchalikenergiyani o'zlashtirishga va nihoyat, axborotni o'zlashtirishga imtiyoz berildi.

Fanda, ya'ni tabiatni o'rganish, u to'g'risidagi bilimlarni to'plash va o'rganishda shunday davrlar borligi ma'lumki, ular materianing ma'lum bir turini rivojlanishi bilan bog'liqdir. Shu sababli noosferaning uchta tashkil etuvchilarini ajratib ko'rsatish mumkin bo'ladi. Bular: texnosfera, ergosfera, infosfera.

Texnosferaning paydo bo'lishi moddani o'rganish bilan, ergosferani paydo bo'lishi energiyani o'rganish bilan bog'liq bo'lsa, infosferaning paydo

bo'lishi esa axborotni o'rganish bilan bog'liqdir. Texnosfera va ergosferani o'rganish ximiya, fizika, matematika va boshqa fanlar orqali amalga oshiriladi. Insoniyatning tabiatni o'zlashtirishdagi tajriba va bilimlarini to'plashi axborotni o'zlashtirish bilan birlgilikda kechadi. Aynan mana shu jarayon infosferaning paydo bo'lishiga olib keldi. Demak infosferaning paydo bo'lishi axborotni o'rganish bilan bog'liq ekan. Axborot lotincha informatio so'zidan olingan bo'lib, tushuntirish, biror narsani bayon qilish yoki biror narsa yoki xodisa haqida ma'lumot ma'nosini anglatadi. Inson yashaydigan dunyo turli moddiy va nomoddiy ob'ektlar, shuningdek ular o'rtasidagi o'zaro aloqa va o'zaro ta'sirlardan, ya'ni jarayonlardan tashkil topgan. Sezish a'zolari, turli asboblar va xokazolar yordamida qayd etiladigan tashqi dunyo dalillari ma'lumotlar deb ataladi. Ma'lumotlar aniq vazifalarni hal etishda zarur va foydali deb topilsa- axborotga aylanadi. Demak ma'lumotlarga u yoki bu sabablarga ko'ra foydalanilmayotgan yoki texnik vositalarda qayta ishlanilayotgan, saqlanayotgan, uzatilayotgan belgilar yoki yozib olingan kuzatuvlar sifatida qarash mumkin. Agar bu ma'lumotlardan biror narsa to'g'risidagi mavhumlikni kamaytirish uchun foydalanish imkoniyati tug'ilsa, ma'lumotlar axborotga aylanadi. Demak amaliyotda foydali deb topilgan, ya'ni foydalanuvchining bilimlarini oshirgan ma'lumotlarnigina axborot deb atasa bo'ladi.

Masalan, qog'ozga telefon raqamlarini ma'lum tartibda yozib, birovga ko'rsatsangiz, u buni biror axborot bermaydigan ma'lumot sifatida qabul qiladi. Biroq ana shu har bir telefon raqami qarshisiga muayyan korxona yoki tashkilot nomi, uning faoliyat turi èzib qo'yilsa, avvalgi ma'lumot axborotga aylanadi. Ma'lum vazifalarni hal etish natijasida yangi ma'lumotlar-bilimlar, ya'ni tizimlashtirilgan haqqoniyligi sinovdan o'tgan habarlar paydo bo'ladi. Ular qonunlar, nazariyalar hamda tassavur va qarashlarning boshqa jamligi sifatida umumlashgan bo'lgan. Keyinchalik bu bilimlar o'zga vazifalarni hal etish yoki oldingisini aniqlashtirish uchun zarur bo'lgan ma'lumotlar tarkibiga kiradi.

Inson o'z hayotida tug'ilgan kunidan (ta'bir joiz bo'lsa, xatto ona qornida dastlabki paydo bo'lgan kunidan) boshlab doimo ma'lumotlar bilan ish ko'radi. Ularni o'zining sezgi a'zolari orqali qabul qiladi. Kundalik turmushimizda biz axborot deganda atrof muhitdan, (tabiatdan yoki jamiyatdan) sezgi a'zolamiz orqali qabul qilib, anglab oladigan har qanday ma'lumotni tushunamiz. Tabiatni kuzata turib, insonlar bilan muloqotda bo'lib, kitob va gazetalar o'qib, televizion ko'rsatuvlar ko'rib biz axborot olamiz. Matematik-olim axborotni yanada kengroq tushunadi. U axborot qatoriga fikr yuritish orqali xulosa chiqarish natijasida hosil bo'lgan bilimlarni ham kiritadi. Boshqa soha

xodimlari ham axborotni o‘zlaricha talqin etadilar. Shunday qilib, turli sohalarda axborot turlicha tushinilar ekan. Lekin axborotlarning umumiyligi tomonlari ham borki, u ham bo‘lsa beshta muhim hossaga ega bo‘lishligidir. Bular axborotni yaratish, qabul qilish, saqlash, ishlov berish va uzatish xossalardir. Axborotga ishlov berish texnologiyalari bugungi kunda hayotimizning hamma sohalarini qamrab olgan. Informatikaning asosiy resursi – axborotdir. Azaldan axborot deganda atrof - muhit ob’ektlari va hodisalari, ularning o‘lchamlari, xususiyatlari va holatlari to‘g‘risidagi ma’lumotlar tushuniladi.

Keng ma’noda axborot - insonlar o‘rtasida ma’lumotlar ayriboshlash, odamlar va sun’iy qurilmalar o‘rtasida signallar ayriboshlashni ifoda etadigan umummilliy tushunchadir. Ma’lumki jamiyat rivojlangani sari iqtisodiyot, fan, texnika, texnologiya, madaniyat, san’at, tibbiyot kabilarning turli masalalari haqidagi mavjud ma’lumotlar, axborot zaxiralaridan foydalanishni tashkil etish intellektual va iqtisodiy hayotga tobora ko‘proq ta’sir ko‘rsatadi. Demak axboriy jarayonlarni ko‘p qirrali jarayon ekanligi ayon bo‘lmoqda. Hisoblash texnikasi va aloqa vositalarining keng rivojlanishi axborotni ilgari xayolga ham keltirib bo‘lmaydigan hajm va tezkorlikda yig‘ish, saqlash, qayta ishlash va uzatish, ya’ni avtomatlashtirilgan holda ishlov berish imkoniyatini yaratib berdi. Axborot texnologiyalari tufayli insonning faoliyati, uning kundalik muloqot sohasi dunè sivilizasiyasi ishlab chiqqan tajriba, bilimlar va ma’naviy qadriyatlarni jalb etish hisobiga chindan ham behad kengaymoqda. Bu esa o‘z novbatida jamiyatni yuqori darajada axborotlashgan bo‘lishini talab etadi.

XALQ HUNARMANDLARI TOMONIDAN EKSPORT VA ICHKI BOZOR UCHUN ISHLAB CHIQARILAYOTGAN MAHSULOTLAR

Iskandarova Adiba Shavkatovna

Xorazm viloyati Xonqa tumani

10-sod umumta'lim maktabi texnologiya fani o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada o'zbek xalq hunarmandchiligining paydo bo'lishi, rivojlanish bosqichlari haqida malumotlar berilgan, shuningdek hunarmandlar tomonidan ishlab chiqarilgan mahsulotlar va ularni eksport qilish, ichki bozorni taminlash masalalari o'rinni olgan.

Kalit so'zlar: hunarmandchilik, eksport, ichki bozor, kasb, mahsulot, biznes.

Yurtimizda hunarmandchilik qadimdan taraqqiy topgan bo'lib, turli bejirim buyumlar yaratish, kundalik hayotda asqotadigan jihozlar tayyorlash, shu orqali o'z mehnati bilan odamlarga naf keltirish qadriyat darajasiga ko'tarilgan.

O'zbek xalqining ko'p asrlik tarixida xalq hunarmandchiligi san'ati turlari boy va rang-barang madaniy merosimizning eng ajoyib va ommaviy qismini tashkil etadi. Zaminimiz qatlamlarini qazish ishlari natijasida topilgan yodgorliklarning guvohlik berishicha, insonning buyumga badiiy ishlov berishi asosida buyum yaratish faoliyati tosh asridayoq boshlangan bo'lib, asrlar osha hozirgacha uzlusiz davom etib kelmoqda. Madaniy merosimiz hisoblanmish noyob zeb-ziynatlar, har xil ro'zg'or anjomlari, ip va ipakdan tikilgan matolar, loy va ganchdan yasalgan sopol hamda chinni idishlar, kulolchilik san'atiga mansub bo'lgan buyumlar barchasi xalqimizning moddiy va madaniy merosi bo'lib kelmoqda. Hunarmandchilik tobora takomillashib borib, turli ixtisosliklarga ajralib ketgan. Masalan, kulolchilik, duradgorlik, temirchilik, miskarlik, binokorlik, toshtaroshlik, o'ymakorlik, kashtado'zlik, ko'nchilik, zargarlik, zardo'zlik va hokazo. Tasviriy san'atga falsafiy yondashish natijasida shartlilik, uslublashtirish, ramziylikka asoslangan badiiy bezak asarlari yaratish taraqqiy etgan. Jumladan, hozirda jahonga mashhur me'morchilik yodgorliklarimizda qo'llanilgan ganchkorlik, koshinkorlik, naqqoshlik, xattotlik, toshtaroshlikning bir-biri bilan ajoyib darajada uyg'unlashgani buning yaqqol isbotidir.

Bugungi kunda O'zbekistonda hunarmandlar tomonidan ishlab chiqarilayotgan buyumlar va mahsulotlar (ishlar, xizmatlar) yo'nalishlari 34 taga yetdi. Hozirda ular ichki va tashqi bozor uchun mahsulotlar ishlab chiqarishmoqda. Bu mahsulotlar o'zining sifati, badiiy jihatdan yuksakligi, tabiiyligi va milliy o'zligimiz, tarixiy an'analarimizni o'zida uyg'unlashtirgani bilan ham ahamiyatlidir. Hunarmandchilik mahsulotlarini chetga eksport qilish va hunarmandlar faoliyatini yanada rivojlantirish maqsadida 2018-yilda dunyoning 20 dan ortiq davlati (Germaniya, Shvetsariya, Rossiya, Italiya, Angliya, Koreya, Malayziya, Ozarbayjon, Latviya, Finlandiya, Hindiston, Fransiya, Gretsiya, Turkmaniston, Eron, AQSH, Ukraina, Turkiya, Xitoy, Ispaniya)da 113 ta ko'rgazma va yarmarka o'tkazildi.

Shaharlar rivoji buyurtma bilan hunarmandchilik mahsulotlari tayyorlash va bozorga hunarmandchilik mahsulotlari ishlab chiqarishning jadal o'sishi bilan uzviy bog'liq. Natijada hunarmandchilik mahsulotlari tovarga aylandi, tovar ayirboshlash uchun ishlab chiqarildi. Davr taqozosi bilan hunarmandchilikning yangi-yangi turlari vujudga keldi. Hunarmandlar ham turli mahsulotlar tayyorlash bo'yicha ixtisoslasha bordilar. Shaharlardagi mahallalar hunarmandlarning kasb-koriga qarab shakllangan.

Hozirgi hunarmandchilik kichik biznes tarkibidagi yakka mehnat faoliyati va oilaviy korxonalardan iborat. Rivojlangan mamlakatlarda yakka buyurtmalar va qimmatbaho badiiy buyumlar tayyorlaydigan hunarmandchilik sohalarigina (tikuvchilik, etikdo'zlik, gilamchilik, zargarlik, o'ymakorlik va boshqalar) saqlanib qoldi. O'zbekiston hududida neolit davridayoq hunarmandchilikning dastlabki muhim tarmog'i hisoblangan sopol buyumlar ishlab chiqarish va to'qimachilik vujudga keldi.

O'zbekistondagi hunarmandchilik chuqur ixtisoslashgan bo'lib, o'zida xilma-xil kasb-korlarni birlashtirgan. Masalan, terini qayta ishslash sohasida ko'nchilar, etikdo'zlar, mahsido'zlar, kavushchilar, egar-jabduqchilar, telpakchilar, po'stinchilar, kamarchilar; to'qimachilik sohasida bo'zchilar, atlaschilar, gilamchilar, sholcha va namatchilar; metallni ishslash sohasida temirchilar, taqachilar, miskarlar, chilangularlar, zargarlar kabi kasblar bo'lgan. Bular hunarmandchilikning tarmoq strukturasini belgilagan.

Hozirgi kunda hunarmandlar eksport va ichki bozor uchun quyidagi mahsulotlar ishlab chiqaryaptilar:

– **zardo‘zlik buyumlari:** to‘n, chopon, nimcha, kavush, etik, belbog‘ choynakyopqich, xalta, do‘ppi, lozim, tasma, choyshab, dorpech, kirpech, zardevor, peshanaband, beshik yoping‘ichlari, parda, joynamoz, suratli tikilgan rasmlar, yostiqcha, o‘tov uchun ishlatiladigan boylang‘ich bezakli buyumlar;

– **kashtachilik buyumlari:** so‘zana, palak, bolinpo‘sh, tokchapо‘sh, choyshab, peshko‘rpa, ro‘mol, qiyiqcha, beshik va belanchak yoping‘ichlari, dasturxon, sochiq, ko‘ylak, lozim, parda, zardevor, choyxalta, ayollar choponi, nimcha, do‘ppi, to‘shak jildi, ko‘rpa, joynamoz, popopchilik mahsulotlari;

– **chokli buyumlar:** jiylak, qo‘lda tikilgan oyoq kiyimlar va o‘tov uchun maxsus tikilgan belbog‘lar, milliy uslubda tikilgan ko‘ylaklarning bezaklari;

– **milliy chopon va do‘ppilar:** to‘n, chopon, yaktak, nimcha, bolato‘n, to‘y to‘nlari, do‘ppi, xorazm va qoraqalpoq milliy telpaklari, qo‘lda matodan tikilgan bosh kiyimlar, liboslar va boshqalar;

– **gul bosilgan gazlamalardan tayyorlangan buyumlar:** dasturxon, qo‘l sochiq, sochiq, ayollar ko‘ylagi, bolalar kiyimi, metrli gazlamalar, deraza pardalari, choyshab, palak, xaltacha, joynamoz va boshqalar.

Bularning barchasi eksport va ichki bozor uchun ishlab chiqarilayotgan mahsulotlar hisoblanib, eksport uchun ularning ichidan, asosan, eng saralari tanlab olinadi. Ayniqsa, kashtachilik buyumlari (so‘zanalar), zardo‘zlik, gilamdo‘zlik va boshqa hunarmandchilik mahsulotlari chet elliklar tomonidan katta talab va qiziqish bilan xarid qilinadi hamda aynan ana shu mahsulotlar eksportga yuboriladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Z. Sattarova, N. Abdusalomova, N. Ahmedova Texnologiya. Umumta’lim maktablarining 9-sinfi uchun darslik.

2. Internet malumotlari.

TEXNOLOGIYA DARSLARDA KOMPETENSIYALARDA SHAKLLANTIRISHDA FANLARARO BOG'LANISHLARDA FOYDALANISH.

Norova Nilufar Mavlonovna

Navbahor tuman 15-umumta'lim maktabning
texnologiya o'qituvchisi.

Mirzayev G'affor Karimovich

Navbahor tuman 15-umumta'lim maktabning
texnologiya o'qituvchisi.

Annotatsiya. Ta'lism-tarbiya jarayoniga kompetensiyali yondashuv o'qitish maqsadlariga erishish uchun ta'lism mazmunini boyitish o'quv jarayonini innovatsion texnologiyalar asosida tashkil etish va natijalarini tahlil etishga imkon beradigan umumiyl prinsiplar yig'indisi sanaladi.

Kalit so'zi. kompetensiyasi, ijtimoiy faol,bilim, ko'nikma va malakalartexnologiya, "Aqliy hujum", "Keys-stadi" metod.

Uzluksiz texnologiya ta'lism jarayoniga kompetensiyali yondashuvni tatbiq etish orqali quyidagi vazifalarni amalga oshirishi.O'zbekiston Respublikasining Vazirlar Mahkamasining 2017 yil 6 apreldagi 187-sonli "Umumiyo'rta va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limgining davlat ta'lism standartlarini tasdiqlash to'g'risida" qaroriga muvofiq uzluksiz ta'lism, xususan umumiyl o'rta ta'lism maktablarining ta'lism mazmuni yangilandi, o'quv dasturlari va o'quv fanlari bo'yicha DTS kompetensiyali yondoshuv asosida qayta ishlandi. Davlatimizning kelgusida jamiyat, fan, ishlab chiqarish va shaxsning mustaqil hayotdagi muammolarni hal etishga qodir yoshlarga bo'lgan ijtimoiy ehtiyojini qondirish maqsadida o'quvchilarning o'zlashtirgan bilim, ko'nikma va malakalarini yangi kutilmagan vaziyatlarda ijodiy qo'llashga o'rgatish;

Mazkur kompetensiyali yondoshuv asosida shakllantirilgan DTS amaliyatga joriy etish ta'lism-tarbiya jarayonining boshqa tarkibiy qismlari: o'qitish metodlari, vositalari va shakllarini innovatsiya kiritish orqali modernizatsiyalashni talab etadi.Jahonning rivojlangan mamlakatlarining ta'lism tizimidagi ilg'or tajribalarni o'rganish uzluksiz texnologiya ta'lism jarayoniga kompetensiyali yondashuvni tatbiq etish zarurligini ko'rsatdi.Bo'shlangich ta'lism mazmunini muammoli o'quv vaziyatlarni yaratish orqali o'rganish asnosida o'quvchilarning fan asoslarini o'rganishga bo'lgan ehtiyojlarini qondirish,qiziqishlarini rivojlantirish,shaxsiy sifatlarni tarkib toptirish;O'quvchilarning o'quv-bilish faoliyatini aniq texnologiya ob'ektlarga qaratish va mavjud muammolarni hal etishga o'rgatish orqali DTS bilan me'yorlangan bilim, ko'nikma va malakalarni shakllantirish barobarida o'quvchilar tomonidan ijodiy faoliyat tajribalarini egallanishiga erishish;O'quvchilarni aniq amaliy faoliyatga tayyorgarligini orttirish orqali kasbga, ijodiy faoliyat tajribalarini rivojlantirish natijasida fan yo'nalishiga yo'llash;Bo'shlangich ta'lism va Texologiyadarslarda o'zlashtirilgan ilmiy-nazariy bilimlarini aniq va jarayonli muammoli vaziyatlarda amaliyatda qo'llash orqali o'quvchilarni mustaqil hayotga tayyorlash imkoniyati mavjud.Kompetensiyaviy yondashuvga asoslangan o'qitishning asosiy mohiyati texnologiyadan tashkil etilgan ta'lism-tarbiya jarayonida o'quvchilar tomonidan egallangan bilim, ko'nikma va malakalarni o'z shaxsiy hayoti davomida, shuningdek, kelgusida kasbiy va ijtimoiy faoliyatlarida qo'llay olish kompetensiyalarini shakllantirishga yo'naltirish sanaladi. O'quvchilar kelgusida hayoti davomida shaxsiy, ijtimoiy, iqtisodiy va kasbiy munosabatlarga kirishishi, jamiyatda o'z o'rnini egallashi, mazkur jarayonda duch keladigan muammolarning yechimini hal etishi, eng muhimi o'z sohasi, kasbi bo'yicha raqobatbardosh bo'lishi uchun zarur bo'lgan tayanch kompetensiyalarga ega bo'lishi lozim. Ma'lumki, umumiyl o'rta ta'lism maktablari zimmasiga ta'lism-tarbiya jarayoni orqali o'quvchilarda tayanch kompetensiyalar, jumladan, kommunikativ, axborot bilan ishlay olish, shaxs sifatida o'z-o'zini rivojlantirish kompetensiyasi, ijtimoiy faol fuqarolik kompetensiyasi, umummadaniy kompetensiyalar, matematik savodxonlik, fan va texnika yangiliklaridan xabardor bo'lism hamda foydalanish kompetensiyalarini tarkib toptirish vazifasi yuklatilgan.Bo'shlangich ta'lism mazmunini tanlash va metodik ta'minotini yaratishda o'quvchilarning qiziqishlarini orttirish, ilmiy dunyoqarashini kengaytirish, axloqiy, g'oyaviy-siyosiy, ekologik muammolarni hal etish, didaktik jihatdan qayta ishlangan o'zida o'quvchilarning avval o'zlashtirgan bilim, ko'nikma va malakalarini yangi kutilmagan vaziyatlarda qo'llash, o'zlarining hayotiy tajribalari, kuzatishlari yuzasidan ilmiy xulosalar chiqarishga imkon beradigan o'quv topshiriqlari bo'lismiga e'tibor

qaratish; Bo'shlangich darslarda ta'lim-tarbiya jarayonini tashkil etishda asosiy maqsad o'quvchilarda DTS bilan me'yorlangan bilim, ko'nikma, malakalarni shakllantirish, shuningdek, axborot bilan ishlash, kommunikativ ko'nikmalarni egallash, matematik savodxonlik, ijtimoiy faollikka ega bo'lish, o'quv muammolarini mustaqil hal etishga doir tajribalarni egallahshlariga sharoit yaratish; Ta'lim-tarbiya jarayoniga kompetensiyali yondashuv o'qitish maqsadlariga erishish uchun ta'lim mazmunini boyitish o'quv jarayonini innovatsion texnologiyalar asosida tashkil etish va natijalarini tahlil etishga imkon beradigan umumiyl prinsiplar yig'indisi sanaladi. O'quvchilarning mustaqil hayotdagi turli faoliyat va yo'nalishlardagi muammolarni o'zlashtirgan bilim, ko'nikma va malakalar, o'zlarining hayotiy tajribalari, kuzatishlari, shaxsiy xulosalariga asoslanib hal etish, muammoli vaziyatlarda talab etiladigan faoliyatni maqsadga muvofiq bajarish qobiliyatlarini rivojlantirish; Ta'lim-tarbiya jarayonining natijalari mazkur jarayonning muayyan bosqichida erishilgan natijalar, ya'ni o'quvchilar tomonidan kompetensiyaga asos bo'ladijan egallangan bilim, ko'nikma va malakalarni o'zlashtirganlik darajalariga qarab baho berish; Kompetensiyali yondashuvda – o'qitish maqsadlari o'quvchilar tomonidan o'z-o'zini anglash, ta'lim-tarbiya jarayonida o'quv maqsadlariga erishish yo'llarini tushunish, o'quvchilarning o'quv-bilish faoliyatini faollashtirish, o'quvchilarning shaxs sifatida o'z-o'zini rivojlantirish orqali jamiyat va mustaqil hayotga moslashuvi, ijtimoiy lashuvi kabi ustuvor yo'nalishlarni mo'ljallash nazarda tutish zarur. Kompetensiya tarkib toptirish usullari va shaxs hayotidagi ahamiyatiga ko'ra darajalarga ajratiladi. O'quvchi shaxsining umumiyl rivojlanishiga zamin tayyorlaydigan kompetensiyalar tayanch kompetensiya, faqat texnologiya o'quv fani orqali tarkib toptiriladigan kompetensiyalar xususiy kompetensiyalar deyiladi. Adabiyotlar tahlili o'quvchilarda tarkib toptiriladigan kompetensiyalar uch darajaga ajratilishini ko'rsatdi Tayanch kompetensiyalar – umumiyl o'rta ta'lim maktablari o'quv rejasidan o'rin olgan barcha o'quv fanlari mazmuni va o'qitish jarayoni orqali tarkib toptiriladigan kompetensiyalar sanaladi. Umumiyl (predmetli) kompetensiyalar – o'quv rejadan o'rin olgan ijtimoiy-gumanitar, tabiiy-matematik va amaliy o'quv fanlarni o'qitishda o'zaro fanlararo bog'lanishlarni amalga oshirish orqali tarkib toptiriladigan kompetensiyalar nazarda tutiladi. Xususiy Bo'shlangich ta'lim kompetensiyalar – texnologiya ta'lim-tarbiya jarayonida DTS bilan me'yorlangan bilim, ko'nikma va malakalar asosida tarkib toptiriladigan kompetensiyalar hisoblanadi. Bo'shlangich ta'lim fanidan o'quvchining kompetensiyasi – biologiya fani bo'yicha egallagan bilim, ko'nikma va malakalarini kundalik hayotida duch keladigan amaliy va nazariy masalalarni yechishda foydalanish va amaliyotda qo'llay olish qobiliyatidir. Bo'shlangich ta'lim o'qituvchisi o'quvchilarda yuqorida qayd etilgan tayanch kompetensiyalarni tarkib toptirish maqsadida o'quv fani mazmunini tahlil, etishi, o'qitishning barcha shakllari: dars, darsdan tashqari ishlar, ekskursiyalar va sinfdan tashqari mashg'ulotlarda olib boriladigan ishlarni tizim va bir-biriga uzviy ravishda amalga oshirishni loyihalashi lozim. O'quvchilarda yuqorida qayd etilgan o'quv mehnati ko'nikmalarining tarkib toptirilishi uchun o'qitish jarayonida innovatsion texnologiyalardan foydalanish tavsiya etiladi. Shuni qayd etish kerakki, Bo'shlangich darslarida didaktik o'zin texnologiyasining konferensiya, matbuot konferensiysi, o'zin mashqlar, hamkorlikda o'qitish texnologiyasining kichik guruhlarda ishslash, komandada o'qitish, "arra" yoki "zigzag", "Birgalikda o'qiymiz" metodlari, muammoli ta'lim texnologiyasini "Aqliy hujum", "Keys-stadi" metodlaridan foydalanish orqali o'quvchilarda bilim, ko'nikma va malakalarni tarkib toptirish barobarida kommunikativ kompetensiyalarni rivojlantirish imkoniyati mavjud. Texnologiya o'qituvchisi o'quvchilarda axborot bilan ishslash kompetensiyasini tarkib toptirish maqsadida mavzuga oid o'quv va videofilmlardan foydalanishi, qo'shimcha adabiyotlar va internet saytlaridagi ma'lumotlarni saralashi, shu asosda o'quvchilarga referat, doklad va taqdimot materiallarini tayyorlash yuzasidan topshiriqlarni berish orqali ularning ilmiy dunyoqarashini kengaytirishi uchun dars, darsdan tashqari ishlar, ekskursiyalar va sinfdan tashqari mashg'ulotlardan samarali va o'z o'rnda foydalanishi zarur. Bo'shlangich ta'lim o'qituvchisi ta'lim tarbiya jarayonida o'quvchilarda yuqorida ko'rsatilgan kompetensiyalarni har bir mavzuni o'rganish jarayonini loyihalashda dastlab shu mavzu mazmunidagi bilim, ko'nikma va malakalar asosida tarkib toptiriladigan tayanch, umumiyl va xususiy kompetensiyalarni belgilashi, darsning texnologik xaritasida mazkur masalalar o'zifodasini topishi zarur. O'quvchilarda tayanch, umumiyl va fanga doir xususiy kompetensiyalarni tarkib toptirishda Blum taksonomiyasi asosida shakllantiriladigan o'quv maqsadlari muhim o'rinn tutadi. Bo'shlangich ta'lim ta'lim-tarbiya jarayonida innovatsion texnologiyalar, jumladan, o'quvchi shaxsiga yo'naltirilgan texnologiyalardan foydalanish o'quvchilarning shaxs sifatida o'z-o'zini rivojlantirish kompetensiyasini tarkib

toptirish imkonini beradi. Shu bilan birgalikda ta'lim-tarbiya jarayonida xususiy texnologiya kompetensiyalarni tarkib toptirish yo'llarini, ya'ni biologik ta'lim-tarbiya jarayonida DTS bilan me'yorlangan bilim, ko'nikma va malakalar asosida tarkib toptiriladigan kompetensiyalarni aniqlashi lozim. Xulosa qilib aytganda, o'quvchilarda tayanch, umumiy va fanga doir xususiy kompetensiyalarni tarkib toptirish muammosi o'qituvchilarning kasbiy pedagogik kompetensiyalariga aniqlik kiritish, pedagogik kadrlarni tayyorlash va malakasini oshirish jarayonida kompetensiyaviy yondashuv talablari asosida kurslarning mazmunini yangilash, shu asosda o'qitishni tashkil etish va boshqarish davr talabi sanaladi.

Foydalilanigan adabiyotlar.

1. Mirziyoev Sh.M. "Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini mard va oljanob xalqimiz bilan birga quramiz" mavzusidagi O'zbekiston Respublikasi
2. Mirziyoev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va oljanob halqimiz bilan birga quramiz. – T.: "O'zbekiston", 2017.-488 b.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagagi PF-4947-sonli "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida" Farmoni. – T.: O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2017 y., 6-son, 70-modda.
4. Sharipov S.S., Qo'ysinov O.A., Abdullaeva Q. Texnologiya: Umumiy o'rta ta'lim maktablarining 7-sinfi uchun darslik. – T.: "Sharq", 2017.-240 b.
- 5 Tohirov O'.O. Texnologiya fanini o'qitishda zamonaviy yondashuvlar va innovatsiyalar. // O'quv moduli bo'yicha o'quv-uslubiy majmua. – T.: TDPU, 2018.-136 b.
6. Tohirov O'.O. Texnologiya fanini o'qitish metodikasi. // O'quv moduli bo'yicha o'quv-uslubiy majmua. – T.: TDPU, 2018.-265 b.

HUNARMANDCHILIKNING TURIZM SANOATIDA TUTGAN O'RNI.

Sapayeva Xadicha Odinayevna
Xorazm viloyati Qo'shko'pir tumani
4-sonli ixtisoslashtirilgan Davlat umumta'lim
maktabi texnologiya fani o'qituvchisi

Annotatsiya. AQSh tomonidan olib borilgan keng ko'lamli tadqiqotlar natijalariga ko'ra 2006 yilda "hunarmandchilik mahsulotlari uchun global bozorni baholash" bo'yicha tashkil etilgan maxsus komissiya tomonidan hunarmandchilikka oid ma'lumotlar berilgan. Unga ko'ra hunarmandlar juda katta miqdorda uy aksessuarlari bozorining bir qismini ishlab chiqab, ularni qo'lida ishlangan, yarim qo'lida, qolgan qismi mashinada ishlangan va mashinasozlik mahsulotlaridir

Kalit so'zlar. Funktsional buyumlar, segmentatsiya, Gonkong, Yaponiya, Buyuk Britaniya, mashinasozlik, global bozor.

Uy aksessuarlari uchun global bozor 2006 yilda kamida 100 milliard dollar hunarmandchilik mahsulotlari yaratildi deb baholadi. Tadqiqotga ko'ra AQSh uy aksesuarlarının eng katta qismini foydalanuvchi davlat hisoblanib, uning qiymati 67 milliard dollarga baholangan, ikkinchi yirik bozor Buyuk Britaniya bilan birligida Yaponiya va Gonkongda kuzatilgan. Tadqiqotlar bozorda AQShdagi uy aksessuarlari bozorini o'rganishganda: aksessuarlar va sovg'alar 22% ni, mebellar 21% ni, Portativ lampalar 11% ni, uy gilamlari 9% ni, yoritish moslamalari, ya'ni lampalar 7% ni, planshet va planshet aksessuarlar 7% ni tashkil etgan. AQShdagi tadqiqot hunarmandchilik mahsulotlari xaridorlarini quyidagi guruhlarga bo'lishadi: 1- ushbu toifadagi xaridorlar maxsus mahsulotlar va kunlik mahsulotlari sotiladigan do'konlari noyob mahsulotlarni qidirishmaydi; 2- katalog va internet orqali sotib oluvchilar; 3- sayyoohlар do'konlari, san'at galereyalari kabi kichik do'konlar bo'lgan mustaqil sotuvchilar va muzeylarda xarid qiluvchilar. Tadqiqot hunarmandlar tomonidan qo'llaniladigan eng keng tarqalgan xomashyolarni tasniflangan ro'yxatini ham ko'rsatgan. Ushbu xom-ashyolar quyidagilarni o'z ichiga oladi: savat, metall, teri, qog'oz, idish, yog'och, sovun, to'qimachilik, tosh, shisha, suyak, shox va turli xil materiallarning kombinatsiyasi va texnikasi ordali yaratilgan mahsulotlar. Narxlar segmentatsiyasiga kelsak, tadqiqotga ko'ra to'rtta asosiy hunarmandchilik toifasi va narxini keltirib chiqardi. Quyidagi segmentlar: 1. Funktsional buyumlar: ustaxonalarda ishlab chiqaradigan, dastgoh yoki kichik zavodda tayyorlangan kulolchilik, plitka yoki mebel kabi qo'lida ishlatiladigan buyumlari, milliy yoki eksport bozorlari uchun ishlab chiqariladi. Ushbu segment mahsulotlari katta do'konlarda sotiladi. 2. An'anaviy san'at mahsulotlari: yuqori sifatni saqlab qolgan holda madaniyatga qiziqadiganlar uchun yaratilgan mahalliy hunarmandchilik mahsulotlari bo'lib, ushbu segment o'rta va yuqori darajadagi bozorlarda kichik zanjirlar va mustaqil chakana savdo do'konlari tomonidan sotiladi. 3. Dizaynerlar mahsulotlari: ba'zan mahalliy hunarmandchilikka asoslanadi, chet elliqlar eksport bozoridagi moda tendentsiyalariga mos keladi. Bu segmentdagi mahsulotlar yuqori darajadagi bozor segmenti mahsulotlari bo'lib, mutaxassislik tavsiyasi bilan sotiladi. 4. Yodgorlik mahsulotlari (suvenirlar): arzon, universal bantlar yoki soddalashtirilgan an'anaviy hunarmandchilik mahsulotlari bo'lib, mahalliy chakana yoki xalqaro rivojlanish agentliklari orqali sotiladi. Bu segmentdagi mahsulotlar quyi bozorga mos tushadi va ular dam olish joylaridagi sovg'alar do'konlarida sotiladi. Hunarmandchilik mahsulotlari bo'yicha asosiy eksportchi davlatlar, asosan quyidalar: Xitoy, Hindiston va Vietnamdir. Xitoy butun dunyo bo'ylab eng katta uy aksessuarlari eksportchisi hisoblanadi va 2015 yil aprel oyida Xitoyda taxminan 70% hunarmandchilik mahsuloti AQShda sotilgan, Hindistonning umumiyligi hunarmandchilik eksporti uy aksessuarlari mahsulotlari hisoblanadi va 2017 yilda 3,5 milliard dollarga, 30 foizi AQShga 824 mln. AQSh dollar miqdorida eksport qilingan. Hunarmandchilik mahsulotlarining asosiy xususiyatini uning sotilishida o'sishning asosiy sababi mahsulotning ishlab chiqarilish davrining qisqarish va yangi dizaynlarni yaratishidadir. Hunarmandchilik mahsulotlari ishlab chiqaruvchilarining asosiy turlari - mikro ishlab chiqarish korxonalari bo'lib, ular nodavlat tashkilotlar, kichik ishlab chiqarish korxonalari, xususiy sektorga ega bolgan o'z ustaxonalari mavjud bo'lgan chakana savdo korxonalari hisoblanadi. 2 Ushbu tadqiqot hunarmandchilik uchun jahon bozorining tahlili va quyidagi tendentsiyalarini namoyish etadi.

Hunarmandchilik mahsulotlari bozorida rivojlanayotgan mamlakatlardagi hunarmandchilik ishlab chiqaruvchilarining ta'siri: - Uy aksessuarlari mahsulotlari uchun, ayniqsa yuqori darajadagi bozor o'sib bormoqda. Bu nafaqat G'arb bozorlarida, balki butun mintaqalarda o'rta sinf sifatida o'sishi kutilmoqda aholisi tezda, ayniqsa, Xitoy va Hindistonda kengayib bormoqda. Rivojlanayotgan mamlakatlardagi hunarmandlar uchun mahsulotlar yaratish uchun juda ko'p va keng imkoniyatlar mavjud bo'lib, ular quyidagilar: - Xitoy va Hindiston - Osiyo mamlakatlari bilan bir qatorda hozirgi vaqtida hunarmandchilik ustunligi butun dunyo bo'ylab ishlab chiqarilgan mahsulotlar va yaqin kelajakda buni davom ettirishi mumkin. Ularning nufuzi asosan arzon, yuqori hajmli, g'arbda ishlab chiqarilgan mahsulotlarga asoslangan; - ko'pgina xaridorlar va iste'molchilar Xitoydan tashqari boshqa mamlakatlarda ishlab chiqarilgan noyob mahsulotlarni izlashadi; Faqat mahalliy loyihalar uchun bozor cheklangan bo'lsa-da, "global uslub" - bu mahsulotlarni birlashtiradigan mahsulotlar zamonaviy dizaynlashtirilgan etnik unsurlar - bu o'sib borayotgan bir toifadir va bu hunarmandchilik mahsulotlari ishlab chiqaruvchilari uchun imkoniyatdir; - past darajali (arzon narxlardagi ustuvor) va yuqori darajali (yuqori sifatli ustunlik) bozorlar o'rtacha (o'rtacha darajadagi o'rtacha sifat) nisbiatan turg'un. Xullas, jahon hunarmandchilik bozorida Xitoy, Hindiston va Gana, Janubiy Afrika, Mozambik, Malavi, Keniya va Tanzaniya kabi davlatlar ko'pgina hunarmandchilik mahsulotlari ishlab chiqarish va eksport qilishda yetakchi davlatlar hisoblanadi. Shuningdek, ushbu davlatlar talabga mos ravishda, o'ziga xos dizaynda hunarmandchilik mahsulotlari yaratib, talab darajasida yetkazib berayotgan mamlakatlar sanaladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati.

1. O'zbekiston Respublikasining Prezidentining farmoni "Ishbilarmonlik muhitini yanada tubdan yaxshilash va tadbirdorlikka yanada keng erkinlik berish choratadbirlari to'g'risida" 2017 y.
2. Alieva M.T., Umarjanov A. Turistik mamlakatlar iqtisodiyoti. Darslik. - T.: Moliya, 2005
3. www.ziyouz.com

ТА'ЛИМ JARAYONIDA AXBOROT KOMMUNIKATSIYA TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH

Tursunova Nafisa Toyirovna,
Navoiy viloyat Karmana tuman
7-maktab matematika fani o'qituvchisi

Maktabda o'qitishni kompyuterlashtirish ikki yo'nalishda amalga oshirilmoqda. Informatika predmetini o'rganish (kompyuter – o'rganish obyekti) va boshqa o'quv predmetlarini o'rganishda kompyuterdan foydalanish (kompyuter – ta'lism vositasi). Shubhasiz, kompyuter o'quvchining o'qishga rag'batini oshiradi. Shuningdek, o'quv topshiriqlarini murakkablik darajasiga ko'ra taqdim etishni izga solib turuvchi imkoniyatlar ortadi, to'g'ri bajarilgan topshiriq uchun rag'batlantirish orqali ham motivatsiyaning o'sishiga erishish mumkin.

Endilikda tobora hayotimizdan chuqurroq o'rinn olib borayotgan kompyuter texnologiyalaridan o'quv jarayonida foydalanishning aniq imkoniyatlarini belgilash, ushbu jarayonning pedagogik, fiziologik, gigiyenik va tibbiy asoslarini chuqur o'rganish, bu sohada rivojlangan davlatlar ta'lism tizimidagi ilg'or tajribalarni O'zbekiston ta'limi amaliyotiga joriy etish kechiktirib bo'lmaydigan vazifalardan hisoblanmoqda.

Informatika o'quv predmeti sifatida o'quvchilarda mantiqiy va texnik tafakkurni rivojlantirishga qaratilishini hisobga olib uni bolalarga iloji boricha yoshlikdan o'rgatish zarur. Chunki yuqori sinflarda o'quvchilarning tafakkur yuritish tavsifi va uslubi yetarlicha shakllanib, uni o'zgartirish birmuncha qiyin kechadi.

Ta'lism jarayonida axborot kommunikatsion texnologiyalaridan foydalanish uchun ma'lum bir qator shart – sharoitlar, ya'ni axborot resurslari kompyuter, videoproyektor, multimedia vositalari, printer, skaner hamda zamonaviy dasturiy vositalar mavjud bo'lishi lozim.

Bugungi kunda ta'lism jarayoni samaradorligini oshirishda kompyuter va axborot texnologiyalari vositalarining asosiy tarkibiy qismi: o'quv dasturlari, multimedia texnologiyalari, masofadan o'qitishning o'quv uslubiy ta'minoti, virtual laboratoriya, elektron darslik, elektron o'quv kutubxonasi, xalqaro internet tizimlari va boshqalar muhim ahamiyatga ega bo'ladi.

Axborot texnologiyalari, kompyuter va kompyuter dasturlari insonlar bajaradigan ishlarni yengillashtirish, samarali faoliyat yuritish va bilimlarga ega bo'lish uchun yaratiladi, yangi imkoniyatlarni ochadi va bizdan yangi bilim va ko'nikmaga ega bo'lishimizni talab etadi. Shu o'rinda Kreyg Barretning so'zlarini keltirish o'rinni bo'ladi: "Mo'jizani kompyuterlar emas, balki o'qituvchilar yaratadi". Ya'ni, axborot texnologiyalari vositalari ta'lism sifatini oshirishga xizmat qilishi, bu jarayonda ular faqatgina bilimlarni yig'ish vositasi sifatida qatnashishi nazarda tutiladi.

Ta'lism tizimi oldiga qo'yilayotgan ulkan vazifalarni amalga oshirishda o'qituvchilardan XXI asr ko'nikma va malakalarga ega bo'lishni talab etadi. Bugungi kunda XXI asr ko'nikma va malakalariga oid ko'plab tadqiqotlar olib borilmoqda. Jumladan, YUNESKO tomonidan ishlab chiqilgan "O'qituvchilarning axborot-kommunikatsiya texnologiyalariga oid bilimlarga ega bo'lishlik bo'yicha tavsiyalar (Information and Communication Tools Competency Framework for Teachers (ICT CFT))", XXI asr ko'nikma va malakalari bo'yicha hamkorlik tashkiloti (Partnership for 21st Century Skills – www.21stcenturyskills.org)dir.

Bundan tashqari XXI asr ko'nikma va malakalari bo'yicha alohida izlanishlarni Apple Computer, Cisco Systems, Dell Computer Corporation, Microsoft Corporation, Intel Corporation tashkilotlari ham olib bormoqda.

O'quv jarayonining samaradorligi va mukammalligi axborotlarni bilim oluvchiga qanday tarzda berilishiga, ular tomonidan qanday qabul qilinishiga va ularni amaliyotga qanday tatbiq qilinishiga bog'liq bo'ladi. Multimedia texnologiyalari o'rganilayotgan pedagogik va iqtisodiy jarayonlar to'g'risidagi har bir axborotni ta'lism oluvchilarga harakatli, ovozli va videoli ko'rinishlarda bayon qilib beradi. Bu esa katta hajmdagi axborotni berish uchun ketadigan vaqtni tejash bilan birga, ularni yangi axborotlarni qabul qilish va ulardan amaliy foydalanish darajasini oshiradi.

Boshqacha aytganda, ta'lism jarayonida kompyuter va axborot texnologiyalaridan mukammal foydalanish uchun asosiy e'tibor eng avvalo o'qituvchiga va talabaga zarur bo'lgan sharoitni yaratishga, kompyuterlarni o'quv jarayonlarida samarali qo'llashiga, ya'ni multimediyali elektron o'quv va uslubiy qo'llanmalardan keng miqyosida foydalanishnga qaratilishi lozim. Ushbu fikr va qarashlar xorijiy olimlarning tadqiqotlarida ham o'z tasdig'ini topgan.

Axborot texnologiyalarining yosh avlod ta'lim-tarbiyasidagi ahamiyatini o'rgangan qator xorijiy tadqiqotchilar fikricha, jamiyat rivojlanishining yangi axborot bosqichiga o'tish jarayonida yosh avlodda texnik vositalardan oqilona foydalanish, axborotni qabul qilish, qayta ishlash va foydalanish, olamni o'z axborotlari asosida idrok etish, tez o'zgarib borayotgan axborot muhitida mavjud narsa va hodisalarga nisbatan mustaqil munosabatga ega bo'lish hamda turli axborot xurujlariga qarshi immunitet hosil qilish kabi ko'nikma va malakalarni shakllantirish zarur.

Shuningdek, tadqiqotchilar bolalarning axborot muhitiga psixologik tayyorgarligini ilk maktab davridan shakllantirish lozimligini ta'kidlaydilar. Bu esa maktab ta'limining ilk bosqichi hisoblangan boshlang'ich ta'limga sifat jihatidan yangicha talablarni yuklab, unda bolalarning kompyuter savodxonligini oshirishni taqozo etadi. Zero, axborot texnologiyalari an'anaviy ta'lim vositalari bilan uyg'unlikda bolani ijodkor shaxs sifatida tarbiyalash imkonini beradi.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Zakirova F., Maxkamov S. Axborot texnologiyalarini tarbiya jarayonida qo'llash tajribasidan // Fizika. Matematika. Informatika. 2001.
2. www.pedagog.uz
3. www.ziyonet.uz

КАШТАЧИЛИК САНЬАТИНИНГ ИЖТИМОИЙ ҲАЁТДАГИ АҲАМИЯТИ

Холова Яйра Қиёмовна,
Навоий вилоят Қизилтепа тумани
15-умумтаълим мактаб технология фани ўқитувчиси

Аннотация: Халқ амалий санъати турларидан бири бўлган каштачилик санъати ўзбек аёлларини, қизларини меҳнатга, сабрли бўлишга ва гўзал миллий қадрят, урф-одатларга ошно қилиб тарбиялашда муҳим аҳамиятга эга. Каштачилик – Ўзбекистон амалий безак санъати турлари орасида энг қадимиysi ҳисобланади. Халқ каштачилигининг ўзига хос санъат ва хунар сифатида ўрганиш хозирги замон талабларидан биридир.

Каштачилик ҳамма давру замонларда ҳам ижтимоий аҳамият касб этган. Ўзбек каштачилари ноёблиги, гўзаллиги, безак-нақшлари ва техник усулларининг кўплиги билан ажраблиб туради. Хунарли хор бўлмас, деганларидек, қўлида ҳунари бўлган хотинқизларимиз элда азиз бўлган. Пиру бадавлат момоларимиздан бизга мерос бўлиб келаётган амалий безак турларининг энг қадимий ва кенг тарқалган тури каштачилиқdir. Ҳар бир қатим ипакка жон баҳшида этиб, дил туйғуларини гўё бежирим гуллар жилосига улаб, кўзкўз этаётган қиз-жувонларнинг нозик бармоқлари чиндан-да мўъжиза яратади. Ҳа, халқнинг ҳаёти ва урф-одатлари билан чамбарчас боғлик бўлган бу санъат тури қўли гул чеварлар томонидан асрлар оша янада сайқалланиб келинмоқда.

Хозирги кунда қизларимиз кашта тикишни билишадими? Ҳа, албатта момоларимиздан бизга мерос бу санъат турини қизларимизга биз ўргатишимиш керак. Ўзбек халқининг каштага кўзи тушмаган фарзанди бўлмаса керак. Гоҳо деворда, гоҳо бувимиз ва онамизнинг сандиқлари ёйилган лаҳзаларда баъзан ҳайратланиб, баъзан эътиборсиз қўлимизга олганмиз. Лекин у сўзанами, палакми ёки чойшабми, фарқига бормаймиз. Қўлда акс этган тасвирларга завқланиб қараб, шундай катта нарсани қўлда тикиб чиқиш машаққат-ку, дея эътироф этамиз. Каштадаги гул безаклари, олма, анор, гилос, олча, бодом ва қалампир тасвирлари туширилган жимжимадор шакллар бизнинг ўзимиз англамаган ҳолда хаёллар оламига етаклайди. Чет эл олимлари бизнинг миллий каштачилигимизни йиллар давомида ўрганишган ва бадий санъат дея эътироф этишган. Нима учун ўзбек фарзанди бўла туриб, ўзимиз ушбу санъатнинг қадрига етмаймиз. Бу намуналарнинг санъат асари эканлигини англолмаймиз. Момоларимиз айтадиларки, кашта асосан қизларимизни катта ҳаётга кузатиш, турмушга чиқаришга тайёрлаш воситаси бўлиб, у жуда катта тарбиявий аҳамият касб этади. Аввало қизларни меҳнатга, гўзал миллий қадрят ва урф-одатларга ошно этиб тарбиялашда ўз ифодасини топади. Кашталар сирини онгли равиша тушуниш учун бой, гўзал дунёсини англашга ва бу санъат намуналарини яратган нозик дид эгаларининг меҳнатини қадрлаш учун аввало бу санъатни тушуниш керак.

XIX асрда Бухоро, Самарқанд, Тошкент, Нурота, Шахрисабз, Фарғона каби катта-катта каштачилик марказлари бўлган. Мазкур каштачилик мактабида либосларга тикилган кашталар алоҳида аҳамиятга эга. Шунингдек, ушбу мактабларда ўзига хос услуг ва ранглар мутаносиблиги мавжуд. Либосларнинг енг ва олд қисми ҳамда этак қисмига тикилган сержило нақшлар, занжирсизмон чизиқли кашталар ёки гул четига зеб берилган зарли ипак безаклар унга ўзгача кўрк бағишлийди. Бухоро сўзаналари, Шахрисабз кашталари майда гул барглари билан, Бойсун каштачилиги қийиқ композициялари билан, Нурота каштачилиги эса ўйноқи нақшлари билан киши диққатини ўзига тортади. Самарқанд каштачилигига алоҳида аҳамият касб этувчи сўзаналар эса ҳар бир келинчакнинг сепини нурга тўлдириб турган. Ундаги табиии тасвир бўлган анор гули меҳр рамзи ҳисобланган бўлса, безагидаги нақшинкор йўл чизиқлари ҳаёт давомийлигини акс эттирган. Келинлар учун тикилган кашталарда гуллаётган табиат рамзини ифодалайдиган Самарқанд каштачилигига уни тикиш учун йигирилган пахта, жун иплар ҳамда шоҳи ипаклардан фойдаланилган. Гул тасвири асосан қизил рангда бўлган. Бу ерда қўлланилган нақшлардан яна бири — Офтоба бўлиб халқа ичига жойлаштирилган. Офтоба халоллик ва поклик рамзи сифатида улуғланган. Кейинчалик яшил ранг ўрнида ишлатилган қора ранг ҳам бежирим гулларни янада хушчирой бўлишига хизмат қилган. Қизил, қора ва оқ рангларнинг ўзаро муофикалашуви Самарқанд сўзаналарининг хилма-хил кашталардан ажраблиб турувчи ўзига хос хусусияти

бўлиб қолган. Кейинчалик ушбу безакдор сўзаналар билан бирга, гулдор ёстиқ ғилоблари ҳам урфга кирган.

Халқимиз орасида – “Келинни келганда кўр, сепини ёйганда кўр”, -деган мақол бор. Бўйи чўзилиб қолган сарвиқомат қизларнинг бувилари, оналари ёнида туриб турфа хил сўзана-ю ёстиқлар тикиши шу уйга эзгулик келтиришидан дарак берган. Келинчакнинг сепини тўлдириб турувчи бундай ёстиқ ғилобларининг гуллари қалампир нусха кўринишида ниҳоятда бежирим бўлган. Яна келинчакнинг уйидаги тахмонлар устида тахланиб турган турфа гулли ёстиқлар ва унга меҳр билан зарли ипак тикилган ялтироқ нақшлар уй бекасининг қанчалик дидли эканлигини билдирган. Каштадўзлар асрлар давомида миллий безакдорликка интилиб яшаган. Шу боис ҳам каштачилик санъати авлоддан-авлодга ўтиб янада сайқал топиб борган.

Ўзбекистонда бугунги кунда замонавий каштачиликда янги услубда қундалиқ либосларнинг маълум бир қисмларини ва майший буюмларни безаща қўл келиб, соҳага оид безаклар тизимини ўзлаштириш билан бирга, замонавий истеъмолчининг дидини қондирадиган, совғабоп буюмларни тикиш ҳам ривожланмоқда.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. С.Булатов —Ўзбек ҳалқ амалий безак санъати‖ – Тошкент: Мехнат 1991 й
2. М.Акромхўжаева —Каштачилик‖ – Тошкент: Мехнат 2002 й
3. Ш.Х.Самиева —Каштачилик ва бадиий дид‖ услубий қўлланма Бухоро —Истеъодод‖ – 2014 й

ТЕХНОЛОГИЯ ФАНИНИ ИНТЕГРАЛЛАБ ЎҚИТИШДА ЁШЛАРНИ ЭКОЛОГИК МАДАНИЯТИНИ ШАКЛЛАТИРИШНИНГ БАЪЗИ ЙЎЛЛАРИ.

Хўжанова Жумахол Абдурасуловна.

Тошкент вилояти Бекобод тумани
16-умумий ўрта таълим мактаби II-тоифали
технология фани ўқитувчиси

Аннотация. Ушбу маколада технология фанни бошқа фанлар билан умумий ўрта таълим мактабларида интеграллаб ўтиш хақида фикр юритади. Умумий ўрта таълим мактабаридага ўқувчиларга экологик тарбия бериш мақоланинг мазмунини ташкил этади.

Калит сўзлар. Диалектик, тадрижий, экологик, билимсизлик, биоценоз, экотизм, агробицен озлар, бугланиш, минералашган.

SOME WAYS TO SHAPE THE ECOLOGICAL CULTURE OF YOUNG PEOPLE IN THE INTEGRATED TEACHING OF TECHNOLOGY

Khojanova Jumakhol Abdurasulovna,
a teacher of Technology II category of the
16th comprehensive school of Bekabad
district of Tashkent region.

Annotation: This article discusses the aspects and problems of ecology related to ecology. The integration of technology lessons in general secondary schools helps to increase students' environmental knowledge. Ecological education of students in technology classes in general secondary schools is the main content of the article.

Keywords: dialectical, evolutionary, ecological ignorance.

Фан-техника тараққиёти жадаллашган ҳозирги даврда табиат билан жамиятнинг ўзаро таъсири ва алоқадорлигини мувофиқлаштириш, уйғунлаштириш жараённида шундай экологик муаммолар вужудга келди, улар давримизнинг долзарб муаммоси сифатида талқин қилинади.

Экологик инқирознинг бош сабабчиси табиий жараёнлар бўлсада, аммо улар антропоген омил-инсон фаолияти таъсирида вужудга келган. Шу туфайли бу инқирозни соф табиий-тарихий, тадрижий жараён сифатида баҳолаш ёки сув етишмаслигига боғлаб қўйиш ярамайди. Агар ушбу муаммо ижтимоий, иқтисодий, сиёсий ва маданий билимларнинг диалектик бирлиги асосида таҳлил қилинса, унинг ҳозирча кўзга ташланмаган муҳим жиҳати ёшларда зарурӣ экологик билим шаклланмаганлигига намоён бўлади. Шу нуқтаи назардан мамлакатимиздаги экологик инқирозни, аввало "экологик билимсизлик" фожиаси деб баҳоласа тўғри бўлар эди. Зоро, ҳар қандай халқнинг турмуш тарзи экологик билимнинг яхши кўрсаткичидир. Ҳозирги бозор шароитида ижтимоий-иқтисодий тараққиётни тезлаштириш, халқ фаровонлиги ва турмуш даражасини юксалтириш кўп жиҳатдан қишлоқ хўжалик ишлаб чиқариши самарадорлигига боғлиқ.

Бироқ кўпчилик ёшларда экологик етишмаслиги туфайли ишлаб чиқариш жараённида маҳаллий-табиий хусусиятлар, табиатни муҳофаза қилиш қонун-қоидалари эътиборга олинмаган. Техникадан қўпол фойдаланиш ва технология бузилишининг атроф-муҳитга салбий таъсир кўрсатиши мумкинлиги ҳақида деярли ўйлаб кўрилмаган. Оқибатда қишлоқ хўжалиги атроф-муҳитга кучли таъсир кўрсатувчи омилга айланганки, бу ҳол мамлакатимиз табиатида экологик инқирозларни содир қилишга сабаб бўлмоқда:

- хайдалма ер майдонининг ортиб, чорва яйловининг кенгайиши натижасида узоқ тадрижий тараққиёт жараённида вужудга келган табиий экотизм биоценозлар ўрнида инсон томонидан сунъий яратилган экотизм-агробиоценозлар пайдо бўлди;
- кўриқ ерларни ўзлаштириш, тўқайларни йўқ қилиш, кўлларни илмий асоссиз куритиш ишлари оқибатида намликтининг кескин камайиши кузатилмоқда;
- ерга нотўғри агротехник ва мелиоратив ишлов бериш, табиий ер қатламишининг бузилиши туфайли тупроқлар таркиби ўзгарди, унумдорлиги пасайди, сув ҳавзаларидан намликтининг

камайишига, ҳавода чанг зарраларининг кўпайишига имкон берди;

- экинларни суғориш усуллари ва меъёрига риоя қилмаслик, далаларнинг ортиқча намланиши ва иккиласми шўрланишига, сув истрофгарчилигига олиб келди;

- маъданли ўғитлар ва кимёвий воситалардан меъёридан ортиқча фойдаланиш ва уларни ишлатиш қоидаларига риоя қилмаслик атроф-муҳитнинг табиатга ёт бўлган турли хил моддалар билан ифлосланиши тирик мавжудотлар хаёт фаолиятининг бузилишига сабабчи бўлди;

- кўплаб йирик чорвачилик ва паррандачилик иншоотларининг қурилиши атроф-муҳитнинг ишлаб чиқариш чиқндиндари билан ифлосланиши имкониятларини ошириди;

- қишлоқ хўжалиги техникаси ва транспорт воситаларидан нооқилона фойдаланиш тупроқ зичлигининг ортишига, намлик сақлаш ва сув ўтказувчанлик хоссасининг бузилишига, атроф муҳитнинг ёнилғи-мой қолдиклари, захарли газлар билан ифлосланишига олиб келди.

Қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқариши табиатдан оқилона фойдаланишнинг кўзда тутилган қўйидаги асосий йўналишлари билан қўшиб олиб борган пайтдагина атроф-муҳитни муҳофаза қилиш муаммоларини ижобий ҳал қилиш мумкин:

Умумий ўрта таълим мактабларида атроф муҳит билан ишлаш қўнималарини шакиллантириш тўғри деб ҳисоблайман.

Қўйида ўз иш тажрибаларимизга асосланиб, физика ҳодисаларидан «Намлик», «Буғланиш», «Капилляр ҳодисалар» мавзуларига оид материаллар мазмуни билан таништириб ўтамиз.

Тупроқ орқали буғланадиган сув массаси, аввало қатламнинг сув буғлари билан тўйинганлигига ва унинг капиллярлик хоссаларига боғлиқ. куий қатламларда нам ҳаво қанча кўп ва тупроқ тузилиши қанчалик майда бўлса, буғланиш жараёни шунчалик тезлашади. Зич тупроқ юмшатилган тупроққа қараганда сувни кўпроқ буғлатади. Шу сабабли суғориш ўтказилгандан кейин ерда намликни узокроқ сақлаб қолиш мақсадида уни ўз вактида юмшатиш, яъни культивация қилиш керак.

Сув билан таъминлаш, хусусан, суғориш ишлари, сувлардан тежамкорлик билан фойдаланилмаган тақдирда кўнгилсиз оқибатларга олиб келиши, яъни шўрланган жойлар пайдо бўлиши мумкин. Бу ҳодисанинг моҳияти шундаки, қурғоқчил иқлим шароитида ер ости сувлари таркибида кўп миқдорда сувда эрийдиган сульфат ва хлорид кислота тузлари бўлади. Экин майдони намиқтирилиб суғорилганда, минераллашган еrosti сувлари сатхи кўтарилади ва сувда эриган тузлар тупроқнинг устки қатламига кўтарилади.

Биз қузатишлар давомида шунга амин бўлдикки, тарбиявий ишлар жараёнида ўзбек халқининг ер, сув, ўсимлик ва ҳайвонот оламига муносабатини ифодалаган, минг йиллар давомида шаклланган ажойиб ривоят ва хикматли сўзлардан фойдаланиш назардан четда қолган. Зоро, ота-боболаримиз ер-сув бойликларидан эҳтиёжига яраша фойдаланишган. Айниқса, сувга нисбатан тежамкорлик муносабатида бўлганлар, сувга тупуриш, унга бирор нарса ташлаб, ифлос қилиш, сувдан ноўрин фойдаланиш оғир ва кечирилмас гуноҳ ҳисобланган. Эндиликда авлодларимиз ўртасида бу анъаналарни қайта тиклаш, улардан таълим-тарбия жараёнида самарали фойдаланиш ўқувчи билими савиясига ва унинг шахсида экологик билимнинг қанчалик даражада таркиб топганлигига боғлиқ.

Ушбу тажрибаларимиз билан қишлоқ жойларида жойлашган мактабларнинг Технология фанини ўқитиш жараёнида дойимий равишда юқоридаги маълумотларни бериб боришни тақозо этади, зоро келажагимиз бўлган ёшлар Она замин хамда уни асраш хақида кўпроқ билимларга эга бўлишга хақлидирлар.

Фойдаланилан адабиётлар.

1. Президентимиз .Ш.М.Мирзиёевнинг „Эркин ва фаровон деморатик Ўзбекистон давлатини бирдикда барпо этамиз”.
2. Ш.Шарипов. О.Қўйсиров. Қ.Абдуллаева. “Тенология”7-синф учун дарслик.
3. З.Сатторова. Н.Абдусаломова. Н.Ахмеева. “Технология”9-синф учун дарслик.

ПИЁДАЛАР ҲАРАКАТ ЖАДАЛЛИГИ ЮҚОРИ БЎЛГАН ЙЎЛ УЧАСТКАЛАРИДА
ЙЎЛ ТРАНСПОРТ ҲОДИСАЛАРИ СОДИР ЭТИЛИШ ЭХТИМОЛЛИГИНИ
КАМАЙТИРИШ ТАДБИРЛАРИ

Ражабов Элёр Бахтиёржон ўғли
Магистратура талабаси
576-19 гурухи ХХТЭ (ТДТрУ)

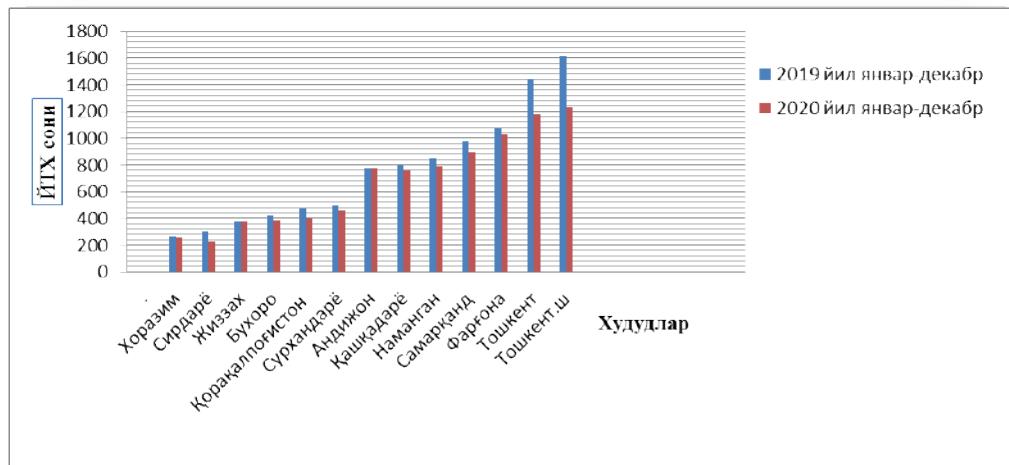
Аннотация: ушбу маколада пиёдалар ҳаракат жадаллиги юқори бўлган йўл участкаларида йўл транспорт ҳодисалари содир этилиш эхтимоллигини камайтириш тадбирлари ва уларнинг ахамияти тахлил этилган.

Калит сузлар: пиёдалар, йўл ҳаракати хавфсизлиги, йўл-транспорт ҳодисалари.

Ўзбекистон Республикаси раҳбарияти ва маъсул ташкилотлар томонидан йўл ҳаракати хавфсизлигини таъминлаш, йўл транспорт ҳодисаларини олдини олиш масалаларига катта эътибор берилмоқда. Жумладан, йўл-транспорт ҳодисаларининг олдини олиш масалалари борасида, ташкилотлар, корхоналар, хайдовчилар, пиёдалар ўртасидава мактаблардава ахолига хизмат кўрсатиш корхона ва ташкилотларида профилактик тадбирларни мунтазам ўтказиб бориш, транспорт васиталарининг техник ҳолатини доимий назорат қилиш, йўлларнинг мавжуд ҳолатини яхшилаш ҳамда оммавий ахборот воситалари орқали тарғибот-ташвиқот ишларини олиб бориш, ҳаракат қатнашчиларининг этиборларини ҳаракат хавфсизлигига қаратиш чора-тадбирлари бўйича кенг кўламли ишлар амалга оширилмоқда. Ушбу чора тадбирлар йўл транспорт ҳодисаларини сонини, ва унда жарохатланганлар сонини бирмунча камайтирган бўлсада, бу борадаги муаммолар буткул бартараф этилгани йўқ.

Хусусан йўл транспорт ҳодисаларининг сонига назар соладиган бўлсак Ўзбекистон Республикаси худудида 2020 йил январь-декабр ойларида йўл-транспорт ҳодисалари сони 8990 тани ташкил этганлигини кўришимиз мумкин. 2019 йилнинг шу давр оралиғига нисбатан мазкур кўрсаткич 10,5% камайган.

Йўл-транспорт ҳодисаларида жабр кўрганлар сони бўйича энг юқори кўрсаткич 2006 йилда қайд этилган. Ушбу даврда автомобиль транспортидаги йўл-транспорт ҳодисаларида 14009 киши жабр кўрган. Кўриб чиқилган йил билан таққосланганда жабр кўрганлар сони 5551 кишига камайган бўлсада йўлларда пиёдалар иштироқида содир бўлган йўл транспорт ҳодисалари сони бугунги кунда хам оз эмас. Бунга баъзи холларда хайдовчиларнинг транспорт воситасини бошқариш қоида ва талабларидан четга чиқишилари, пиёдаларнинг белгиланган жойлардан йўлларни кесиб ўтмасликлари, светафор ишораларига риоя қилмасдан ҳаракатланишлари сабаб бўлса баъзи холларда эса йўл қисмларининг ҳолатлари баъзи пиёдалар ўтиш жойларининг талаф даражасида эмаслиги, йўлларда кўриниш даражасининг таъминланмаганлиги каби бир қанча омиллар сабаб бўлмоқда. [1]

1-расм Йўл транспорт ҳодисаларининг худудлар бўйича тахлили

Йўл транспорт ходисаларининг тахлилига назар соладигон бўлсак Республика миқёсида енг кўп йўл транспорт ходисалари содир бўлган худуд Тошкент шаҳрига тўғри келмоқда. Бунга асосий сабаблардан бири Тошкент шаҳридаги транспорт воситасларининг сон жихатдан кўплиги ва харакат жадаллиги ва зичлигининг юқорилигидир. Ушбу маълумот Тошкент шаҳрида харакат хавфсизлигини таъминлаш борасида ўз ечимини кутаётган саволлар кўплигини англатади. Тошкент шаҳридаги транспорт воситаларининг харакат хавфсизлигини таъминлаш, йўлларнинг ўтказувчанлигини ошириш, пиёдалар харакатланишида қулайликлар яратиш ва пиёдаларнинг харакатланиш хавфсизлигини оширишда кўлланилаётган харакатни бошқаришнинг техник воситаларининг ўрни катта.

Йўл харакатини ташкил этишда техник воситаларини кўллашга ва светофорларга оид амалдаги давлат стандартлари 1986 ва 1991-йилларда қабул қилинган бўлиб, бугунги кунда йўл харакатини тартибга солинишини тўлиқ таъминлай олмаётганлиги маълум. Қорақалпоғистон, вилоятлар ва Тошкент шаҳрида ўрнатилган амалдаги транспорт ва пиёдалар светофорларини вақт ўтишини тескари ҳисобловчи индикаторлар билан жиҳозланган транспорт ва пиёдалар светофорларига босқичма-босқичалм аштириши ишлари бошанганд. Статистика маълумотларга кўра, 2018 йилнанг 9 ойи давомида пиёдалар иштироқида 3336та йўл-транспорт ходисалари юз берган. Унда 732 нафар инсон бу ҳаётдан бевакт кўз юмган, яна 2 754 нафари турли тан жароҳатларини олган.

Пиёда ва автотранспорт воситаларининг харакат хавфсизлигини ташкил этиш жуда жиддий ёндашувни талаб қиласди. Транспорт воситалари ва пиёдаларнинг хавфсиз харакатини ташкил қилиш ваколатли ташкилотлар учун осонлик билан ҳал қилинадиган масала эмас. Хавфсиз харакатни амалга ошириш учун чет эл мамлакатлари тажрибаларини чукур ўрганишимиз айниқса Германия, Канада, Швеция каби дунё миқёсида харакат хавфсизлиги юқори даражада таъминланган ва харакатланиш маданияти юқори давлатларнинг тажрибаларидан Республикаизнинг зиддиятларга бой чоррахаларида, йўл участкалари ва ахоли яшаш жойларида кенг фойдаланиш зарур. Пиёдалар ўтиш жойларини йўл ва кўча катнов қисми оркали жойлаштириш буйича пиёдалар ўтиш жойлари бир сатҳда(ерда) ва хар хил сатҳда(ер усти ёки ости) жойлашиши мумкин. [2]

Пиёдалар учун катнов кисмини тутилишсиз имкониятини ва тулик хавфсизлиги факат иккинчи турдаги пиёдалар ўтиш жойларида таъминланади аммо кутарилиши ва тушишда пиёдалардан кушимча энергия талаб этади. Асосан бундай утишлардан ногиронлар, ёши катта пиёдалар, болалар аравачаларини етаклаб келаётганлар ва юқ билан харакатланаётганлар фойдаланганда кийинчилик туғдиради. Шунинг учун хамма пиёдаларнинг ушбу иншоатлардан фойдаланишини кафолатлаш учун уларни пиёдалар учун эскалаторлар билан жиҳозланиши керак.

Хар қандай пиёдалар утиш жойларини ташкил этишда авволо унинг жойлашиш жойини ва керакли энлилигини танлаш масаласига катта ахамият бериш керак. Утиш жойларинилойиҳалашда пиёдалар окимиға қулайликларнини ва хавфсизликни таъминлаш лозим. Норматив хужжатлар тавсиясига мос равишда пиёдалар утиш жойларини оралиқ масофаси 200-400 м ҳисобланади. Бирок бундай жойлашиши транспорт окимининг харакатдаги ушланишлар вактини узайтиради. Шунинг учун утиш жойларини 350-400 м масофада жойлаштириш оптимал ҳисобланади. Пиёдаларнинг утиш жойларини лойиҳалайдиганда яна муҳим ахамиятга эга бўлган жихатларни яни кўриниш масофасини эътибордан четда қолдирмаслик лозим ва у ўрнатилган йўл белгилари куриниши, пиёдалар йўлагида харакатланаётган пиёдаларни якинлашиб келинаётган автомобиль хайдовчиларига белгиланган меъёрлардан кам бўлмаган масофада куриниши таъминланган бўлиши керак:

Кўриниш масофасига қўйилган талаблар қўйдагича:

-Умумشاҳар ахамиятидаги магистрал йўлларда кўриниш масофаси 140 м дан кам бўлмаслиги керак.

-Туман ахамиятидаги йўлларда кўриниш масофаси 100 м дан кам бўлмаслиги керак.
-Махаллий ахамиятдаги йўлларда кўриниш масофаси 75 м дан кам бўлмаслиги керак. Пиёдалар ўтиш жойларини лойиҳалашда ушбу меъёрларга амал қилиниши пиёдаларнинг хавфсиз харакатланишларига ижобий таъсир кўрсатади. [3]

Шу жумладан йўлларда пиёдалар ўтиш жойларининг кўриниш даражасини куннинг етарлича кўриниш бўлмаган вақтларда хам кўриниш даражасини ошириш мақсадида пиёдалар ўтиш жойларининг ўзига маҳсус ёритиш мосламаларини кўллаш хам мақсадга

мувофиқ бўлади .(2 расм)

Ривожланган давлатлар тажрибасига назар соладигон бўлсак пиёдалар йўлагини ушбу усулда кўшимча ёритилиши хайдовчиларга пиёдаларни кўриш доаражаларини 38 % гача оширибгина қолмай , пиёдалар иштирокидаги йўл транспорт ҳодисаларини 18-20 % гача камайтиради. Шу ўринда яна шуни хам айтиб ўтиш керакки ушбу ёритгичларни йўлнинг бошқа бўлакларида хам қўллаш транспорт воситаларининг харакатланишларига бирмунча кулийликратади

2-расм Пиёдалар ўтиш жойларида ёритиш мосламаларининг кўлланилиши

Кўйида битта йўналишдаги пиёдалар ўтиш жойини ушбу усул ёрдамида ёритиш учун талаб этиладиган сарф харажатларни эни 16 метр бўлган йўл мисолида кўриб чиқамиз , бунда лампалар сони йўлнинг узунлигидан келиб чиқган холда олинади (хар бир метрга биттадан лампа ўрнатилади)

$Ly * 1 = K_1 - \text{лампалар сони} [1]$

$Ux = K_1 + S l + So' + Nq [2]$

$$Ux = (16 * 37500) + 800000+150000 = 600000+800000+150000 = 1550000 \text{ сўм}$$

Ух – умумий харажатлар (сўм)

Ly - йўлнинг узунлиги (м)

K_1 - лампалар сони (дона)

S_l - битта лампанинг тан нархи (сўм)

So' - ўрнатиш учун кетадиган сарф харажатлар (сўм)

Nq - кўшимча харажатлар (сўм)

Демак битта йўналишдаги пиёдалар ўтиш жойини ушбу усул ёрдамида ёритиш учун 1550000 сўм маблағ талаб этилар экан. Ушбу сарф харажатлар пиёдалар ўтиш жойларидаги кўриниш даражасини оширилиши орқали йўл транспорт ҳодисаларини нисбий фоизини 18-20 % га камайтирилиши эхтимоллиги эвазига қопланиди.

Транспорт воситаларининг зичлиги кам бўлган йўлларда европа мамлакатларда пиёдаларнинг хавфсизлигини ошириш мақсадида кенг микёсда кўлланилаётган транспорт воситаларининг тезликларини чекловчи мосламалардан фойдаланиш пиёдалар харакат хавфсизлигига ижобий таъсир кўрсатади.(2-расм)

Бундай жихозлардан фойдаланиш йўл-транспорт ҳодисалари ва пиёдалар таъсир кўрсатадиган фавқулодда вазиятлар статистикасини сезиларли даражада камайтириш учун хизмат қилади.

(2-расм) ИДН-300 (Транспорт воситаларининг тезлигини чеклаш мосламаси)

Шуни хам айтиб ўтиш керакки ИДН-300 (Транспорт воситаларининг тезлигини чеклаш мосламаси)ни маҳаллий йўлларда, ҳовлиларда, турар-жойларда, мактаб ва болалар боғчалари яқинларида қўллаш тавсия этилади.

Адабиётлар:

1. <https://stat.uz/uz/> - Ўзбекистон Республикаси давлат статистика қўмитаси маълумотлари.
2. Азизов К.Х. Харакат хавфсизлигини ташкил этиш асослари. Укув кулланма. Тошкент. ТАЙИ. 1999 йил
3. Йул харакати коидалари. Тошкент, картография, 2000 йил.

TEXNOLOGIYA TA'LIMIDA MATEMATIKAGA OID MASALALARDAN FOYDALANISH.

Matyusupova Sayyora Madrimovna

Xorazm viloyati shovot tumani 27-son
umumiy o'rta ta'lif maktab texnologiya fani o'qituvchisi.
Email:sayyora27maktab@umail.uz

Annotatsiya: Ushbu maqolada Texnologiya ta'lida matematikaga oid masalalardan qanday foydalananish, bu esa o'quvchi yoshlarni texnologiya fanini chuqurroq o'rganishda katta ko'makdosh ekanligi haqida mulohazalar yuritiladi.

Umumiyl o'rta ta'lif maktablarida matematika fanini o'qitishda amaliy ko'rinishdagi masalalarni yechish bu fanni o'quvchilar tomonidan tez va oson o'zlashtirilishini ta'minlovchi omillardan biridir. Ayniqsa, matematika darslaridagi mavzularni o'tishda mehnat, fizika, biologiya kabi fanlarga, shuningdek, qishloq xo'jaligi va texnika sohasiga oid masalalar ko'rib borilsa o'quvchilarning bu fanlarni o'zaro bog'liq holda o'rganishlari uchun qulay imkoniyatlar yaratiladi. Shu maqsadda biz quyidagi bir necha masalani tavsija etamiz. 1-masala. Tomonlari 15 sm bo'lgan kvadrat ko'rinishdagi to'sin tayyorlash uchun yog'ochning ko'ndalang kesimi, ya'ni diametri yoki aylana uzunligi kamida qancha bo'lishi kerak? (1-rasm). Berilgan: AV=B-C=CD=DA=15cm. Topish kerak: BD=d=? Yechish: Pifagor teoremasiga asosan $2\sqrt{2}a = d$. Bu yerda $a = 15$ sm. Uni o'rniqa qo'ysak $d = 15 * \sqrt{2} = 21,15 \approx 21,2$. Demak, tomoni 15 sm bo'lgan kvadrat ko'rinishdagi to'sin tayyorlash uchun yog'och (xoda) ning diametri kamida 21,2 sm bo'lishi kerak. Lekin odatda yog'ochning diametri uzunasi bo'ylab bir xil bo_lmaydi. Shu sababli zarur o'lchamdagagi diametrni aniqlash uchun yog'ochning aylana uzunligi S ni topish zarur bo_ladi. Bu holda $C = 2\pi R$ formuladan foydalananiladi. Bunda aylana chetlarini 1-rasmdagidek B,D nuqtalardan o'tadi deb faraz qilsak, u xolda BD kesma aylananing diametriga aylanadi. Shundan kelib chiqib, raqamlarni o'miga qo'ysak $S = 66,5$ sm ekanligi malum bo'ladi. Demak aylana uzunligi 66,5 sm bo'lgan yog'ochdan tomoni 15sm bo'lgan kvadrat ko'rinishidagi to'sin tayyorlash mumkin ekan.

Bu masalani 8-sinf dagi geometriya va 7-8-sinf dagi mehnat darslarida qo'llash mumkin. Endi amaliy ko'rinishga ega bo'lgan bir necha masalalarni keltiramiz. 2-masala. Qalinligi 3 sm bo'lgan taxta keltirildi. Tomonlari 4m x 5m=20 kv.m bo'lgan xonani pol qilish uchun qancha taxta zarur bo'ladi? Taxtaga ishlov berishda o'rtacha 5 mm qismi payraxaga chiqib ketishini hisobga oling (6-sinf matematika, 8-sinf geometriya, 5-7-sinf mehnat). 3-masala. Quvvati 100 Vt bo'lgan lampochka 2 soat yoniq tursa qancha elektr energiyasi sarf bo'ladi? Buni bir oy va bir yil bo'lgan hol uchun hisoblang. Agar o'nta lampochka shuncha vaqt yoniq tursa qancha elektr energiyasi sarf buladi? 1 Kvt elektr energiyasi o'rtacha 40 so'm bulsa, yuqorida sarflangan elektr energiyasi uchun qancha pul to'lanadi? (5-sinf matematika, 6-sinf fizika, 5-6-7-sinf mehnat). 4-masala. O'lchamlari Zm x Zm=9 kv.m bo'lgan materialni qanday qilib to'rt bo'lakka bo'lib uchta teng kvadrat hosil qilish mumkin? (5-6-sinf matematika, mehnat). 5-masala. Paxtaning hosildorligi o'rtacha gektaridan n sentner bo'lsa 3 mln. tonna "oq oltin" yetishtirish uchun qancha maydonga paxta ekilgan bo'lishi kerak? $n = 20, 25, 30, 35$ bo'lgan hollar uchun masala javobini toping (5-6-sinf matematika; qishloq xo'jaligi). 6-masala. Har gektar ekin maydonida 75000 tup g'o'za ko'chati mavjud. Agar har bir tup g'o'zada bir grammidan paxta terilmay qolsa 200 gektar maydonda qancha paxta qolgan bo'ladi? (5-6-sinf matematika; qishloq xo'jaligi). 7-masala. Ma'lumki paxta qayta ishlovdan o'tkazilganda undan paxta tolasi, chigit, paxta momig'i olinadi. Olingan paxta tolasining massasi paxta massasining 35,5-36 % ini, chigit massasi esa 60-61,5 % ini tashkil etadi. Bir tonna paxtadan 300 m ip-gazlama, 100-110 kg o'simlik moyi, 200-250 kg kunjara olish mumkin. Shu ma'lumotlarni hisobga olib quyidagi jadvalni to'ldiring (5-6-sinf matematika; qishloq xo'jaligi): 8-masala. Agrotexnika talablariga ko'ra donni uzoq vaqt saqlash uchun uning namligi (kondension holati) - 14% bo'lishi zarur. Agar yangi yig'ishtirib olingan donning namligi 22% bo'lsa, uni kondension holatgacha quritilganda massasi qancha foizga kamayadi? (5-6-sinf matematika; qishloq xo'jaligi). 9-masala. Silos bostirishda namligi 75% bo'lgan ko'k massa hosil qilish uchun namligi 80% va 35% bo'lgan o'simliklardan qanchadan olish kerak? (5-6-sinf matematika; qishloq xo'jaligi). 10-masala. Metall konstruksiyali ferma sterjeni uzunligi 5 dm bulib, har bir sterjen 2 dm dan

uzayib boradi. 7 ta sterjenning uzunligini toping? (2-rasm. 9- sinf algebra; texnika). 11-masala. Qulay sharoitda bitta bakteriya bir minutda ikkitaga ko‘payadi, 7 minutdan so‘ng bakteriyalar soni qancha bo‘ladi? (3-rasm. 9-sinf, algebra; biologiya). 12-masala. Ma‘lumki tokarlik stanogida kesish tezligi $V = \pi Dn / 1000$ mm/min formula bo‘yicha hisoblanadi. Bunda D ishlov berilayotgan sirtning diametri (mm hisobida), n - detalning bir minutdagi aylanishlar soni. O‘zgaruvchi n ni o‘zgarmas kattalik deb hisoblab tokarlik- revolver stanogi uchun $V = t(D)$ bog‘lanish grafigini yasang. Bunda D=70 mm deb oling, n= 70,105,158,220,330,494 bo‘lgan holatlar uchun grafik yasang? (8-9-sinf algebra va kasb ta‘limi). Bunday masalalarni ko‘plab keltirish mumkin. Bulardan mehnat va kasb ta‘limi darslarida muntazam foydalanib borish orqali o‘quvchilarining fanga va kasblarga bo‘lgan qiziqishlarini oshirish, fanlarni turmushda, fan va texnikada qanday qo‘llanilishini ishonarli tarzda ko‘rsatib berish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Mirziyoyev Sh.M. —Erkin va farovon, demokratik o‘zbekiston davlatini mard va oily janob xalqimiz bilan birga quramiz mavzusidagi O‘zbekiston Respublikasi prezidenti lavozimiga kirishish tantanalni marosimiga bag‘ishlangan Oliy Majlis palatalarining qo’shma majlisidagi nutqi.-T: O‘zbekiston 2016 y, 56 b

2.Tolipov.O’Q, Razzoqov D. Bobojonova Q. Umumiyl o_rta ta‘lim maktablarida mehnat ta‘limidan Davlat ta‘lim standartini amaliyatga joriy etish. Metodik qo’llanma. O’zPFITI laboratoriyasi. T.: 2000.

**"ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАР"
МАВЗУСИДАГИ РЕСПУБЛИКА 27-КҮП ТАРМОҚЛИ
ИЛМИЙ МАСОФАВИЙ ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛЛАРИ**

(16-қисм)

**Масъул мухаррир: Файзиев Шохруд Фармонович
Мусаҳҳих: Файзиев Фаррух Фармонович
Саҳифаловчи: Шахрам Файзиев**

Эълон қилиш муддати: 30.04.2021

Контакт редакций научных журналов. tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot, город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000